

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927.

Andra kammaren.

Nr 41.

Fredagen den 3 juni.

Kl. 1.30 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträden den 28 nästlidna maj förda protokollen.

§ 2.

Föredrogs och lades till handlingarna sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial, nr 5, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts propositioner nr 113 med förslag till lag om ändrad lydelse av lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar och nr 114 med förslag till förordning om erkända sjuk-kassor m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 3.

Vidare föredrogs sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial, nr 3, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utskottets hemställan i fråga om 1 § i det ifrågavarande lagförslaget.

Lades till handlingarna.

Utskottets hemställan i fråga om 7 § i lagförslaget.

Bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3, angående förslaget till lag om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand, föredrogs härpå. Därvid anförde:

Herr Lorichs: Herr talman! Med avseende å den föredragna punkten i det memorial, som nu föreligger, har jag intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
lag om arrende
av viss jord å
landet
i Norrland och
vissa delar av
Svealand.*

Andra kammarens protokoll 1927. Nr 41.

Ang.
lag om arrende
av viss jord å
landet
i Norrland och
vissa delar av
Svealand.
(Forts.)

Jag har begärt ordet av en annan anledning, nämligen därför, att under den föregående överläggningen rörande den norrländska arrendelagens utsträckande till större delen av Svealand framdrog en ledamot av denna kammare på västmanlandsbänken såsom exempel på hur hänsynslöst bolagen ginge fram mot sina arbetare ett kontrakt från ett namngivet bruk i Västmanland. I saknad av material att bemöta den saken då, kunde jag icke göra det vid det tillfället, ehuru väl jag genast fann, att åtskilliga av de siffror, som den ärade talaren anförde, voro alldeles uppåt väggarna. Jag märkte dessutom, att detta kontrakt och det tal, som herr Olovson i Västerås här höll, gjorde ett visst intryck på kammaren. Då har jag ansett det vara min plikt att söka införskaffa några upplysningar i saken, så att icke detta bolag skulle stå såsom det där illa handhaft sina arrendatorers intressen. Jag har nu fått in en del uppgifter i den saken, som ställa densamma i en annan belysning.

Herr Olovson nämnde först, och det kanske var den viktigaste punkten, att en arrendator skulle hava en sådan arbetsskyldighet, att han var skyldig att arbeta 250 dagar om året hos bolaget och att han därvid skulle prestera ett arbete till ett minimivärde av 1,200 kronor. Det var den punkten, som den ärade talaren ansåg vara bevis för vilka orimliga pretentioner bolaget hade. Men om man tar reda på saken, så förhåller det sig helt annorlunda. Man får nämligen komma ihåg, att denne arrendator har två hästar, att han kanske får köra i skogarna från den första dagen med snöfall på hösten och till den sista dagen, då han kan använda släde på våren, och att han under den övriga delen av året har fullt med skogshuggningsarbete, så mycket han vill. Han behöver således aldrig räkna med att gå utan sysselsättning. Nu är det mycket lätt att räkna ut, att om han bedriver sitt arbete med något så när omtanke, målmedvetenhet och energi, skola hans inkomster bli väsentligt överstigande 1,200 kronor om året. Man behöver bara göra det lilla tankeexperimentet, att det är tre vintermånader med tillhoppa 90 arbetsdagar och han använder två hästar. Alltså blir det 180 arbetsdagar. Räknar man då med den skäliga inkomstsiffran av 5 kronor om dagen, är det 900 kronor för dessa 90 dagar. Alltså återstå 160 av de dagar, han är skyldig arbeta. Det vore märkvärdigt, om han icke på dessa 160 dagar skulle kunna komma upp till 300 kronor. Nu är detta ytterst lågt räknat. Om en duktig bonde där uppe kör timmer eller massaved, skall det vara bra illa ställt, om han icke kan förtjäna bortemot 10 kronor per häst och karl, kanske något mer. Nu kan man dock icke räkna med denna medelinkomst, ty han är skyldig att utföra en del körningar av träkol, och på dem är förtjänsten sämre.

Därmed är jag inne på en annan fråga, som herr Olovson i Västerås berörde. Han sade, att för att kola de fyra milor, som arrendatorn var ålagd enligt kontraktet, skulle han behöva 100 dagar; och för att köra ut de kol, som erhöles av dessa fyra milor, skulle han behöva 50 dagar. Man behöver icke hava mycken kännedom om kolning och vad därtill hör för att finna, att detta är uppåt väggarna för mycket räknat. För att göra i ordning fyra milor, kola dem och avsluta kolningsarbetet behöver han icke använda mer än hälften av den utav herr Olovson uppgivna tiden; och för att köra ut 100—120 läster och även om han därvid icke räknar med mera än två resor om dagen så behöver han, om han använder två hästar och metoden att hänga två skryndor efter samma häst, blott tre veckor eller 18 arbetsdagar. Vad herr Olovson sade, att större delen av den tid, han är skyldig ägna bolaget, skulle åtgå till det mindre väl betalda kolningsarbetet, är icke sant.

Nu är att märka dessutom, att vid detta namngivna bruk finnes en mycket stark organisation bland arrendatorerna, så stark, att den mäktat rida ut under de föregående åren en strejk, som pågick nära ett år. Det är dessutom uppenbart, att om förtroendemannen i denna organisation ansett, att villkoren

för denne arrendator vore obilliga, så hade naturligtvis aldrig kontraktet blivit underskrivet. Likaså är att märka, att den prislista, efter vilken de arbeten, herr Olovson talat om, skola betalas, är underskriven av både organisationen och bolaget. Mot den saken kan alltså icke göras någon anmärkning.

Så talar herr Olovson om ett par andra saker, som ju egentligen äro bisaker men som kunna tagas fram, eftersom han nämnde om dem. Det står nämligen i kontraktet, att arrendatorn icke får jaga eller hålla jakthund. Det vet herr Olovson lika väl som jag, att jakten icke är något, som utan vidare tillkommer arrendatorn ens enligt norrlandslagen och att vi härom dagen avslugo ett yrkande om införande av tvångsbestämmelser i denna riktning. Beträffande fisket åter beslöto vi, att i den sociala arrendelagen skulle införas rätt för arrendatorn att fiska i vatten, som hör till arrendet. Men att märka är en annan sak i avseende å fisket i detta fall. I denna socken hava nämligen jordägarna kommit överens om att ordna fisket för att undvika rovfiske på det sättet, att de bildat en förening, som går ut på att den, som vill fiska, får lösa ett s. k. fiskekort för billigt pris. Vem som helst får alltså icke fiska. Detta är för resten ett mycket förståndigt uppslag. Då är det helt naturligt, att i kontrakten stadgas fiskeförbud för arrendatorn.

Vidare talar herr Olovson om kräftfisket. Vi hava ju beslutit i dessa dagar, att det skall undantagas från de tvångsbestämmelser rörande fisket, som skola gälla enligt den nya sociala arrendelagen. För övrigt skall jag nämna, att denne arrendator har en god inkomst på kräftfiske. Han arrenderar för 60 kronor en stor sjö i närheten av sitt arrende, och därifrån säljer han flera hundra tjog om året. Det är en ganska lukrativ affär där uppe, därför att kräftpriserna äro höga och tillgången på kräftor liten. Västmanlands län har ju förlorat en betydande del av sitt kräftfiske genom kräftpesten.

Nu vill jag säga, att ifrågavarande bolag ingalunda behandlat sina arrendatorer på ett hårdhänt sätt. Denne man arrenderar sålunda 22 tunnland, därav 14 tunnland jord och 4 tunnland äng, till det billiga priset av 80 kronor. Det är icke 5 kronor tunnlandet.

Vidare bruka bolagets arrendatorer, om de varken hava kapital eller inventarier, i regel komma i åtnjutande av förmånen att, vid förefallande behov, utan vidare få låna det kapital, de behöva, av bolaget. Även denne man har fått åtnjuta den förmånen. De hava bara att gå in på bolagets kontor och lyfta pengarna, som de få låna mot en billig ränta. De behöva icke ställa någon säkerhet, vare sig realsäkerhet eller borgen. Om en arrendator råkar ut för någon olycka, om han förlorar en häst eller en ko t. ex. och han icke har medel att skaffa nya djur, har han således bara att gå upp på kontoret och lyfta de medel, han behöver. Sedan får han amortera lånet. Detta kan jag icke kalla för ett hårdhänt tillvägagångssätt.

Vidare har under de sista 25 åren absolut ingen arrendator avhysts på något ställe på grund av kontraktsbrott, ehuru det kunnat vara både si och så ibland med kontraktens uppfyllande.

Härmed tror jag mig hava bemött vad herr Olovson härom dagen sade. Att använda enskildas mellanhavanden som ett agitationsmedel i ett visst syfte — det må nu gälla privatpersoner eller bolag — är en allvarlig sak. Men en ändå allvarligare sak är det, om det sker från den plats, som är landets mest offentliga talarstol. Ännu värre är det, om från den platsen komma fram saker, som icke äro sanna eller som äro ensidigt färgade. Då det nu gällt en part, som icke kunnat själv försvara sig, har jag ansett det vara min plikt att sörja för, att icke kammarens protokoll må innehålla endast herr Olovsons påståenden utan att det även må innehålla de upplysningar, som jag varit i tillfälle att lämna.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Ang.
lag om arrende
av viss jord å
landet
i Norrland och
vissa delar av
Svealand.
(Forts.)

Ang.
lag om arrende
av viss jord å
landet
i Norrland och
vissa delar av
Svealand.
(Forta.)

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Detta försvar för Färnabolagets behandling av sina arrendatorer ifrån herr Lorichs' sida hade jag väntat, eller rättare sagt, jag var fullt på det klara med, att det skulle komma. Det skulle emellertid för mig varit mera angenämt och för kammaren också, om detta försvar kommit den gången, då vi realbehandlade ärendet. Ty jag har en bestämd känsla av att herr Lorichs icke har varit främmande för det faktum, att detta kontrakt varit offentligen påtalat och i sammandrag publicerat i tidningarna för månader tillbaka. Så det hade varit tillfälle, menar jag, att föra den här debatten till slut vid det tillfället.

Jag vill emellertid fästa kammarens uppmärksamhet på att vad jag meddelat kammaren, det var uppgifter tagna ur det underskrivna kontraktet, och ingen människa torde väl vilja stiga fram och förneka riktigheten av dessa uppgifter.

Vad är det då herr Lorichs har att anföra till bolagets försvar? Jo, det är en uppgift från bolaget, att arrendatorerna förtjäna mer på dagsverken än vad de själva uppgiva. Jag kan meddela herr Lorichs, att jag har sett deras lönestatistik långt tidigare än det här kontraktet kom fram och varit fullt förtrogen med deras ekonomiska förhållanden. Och jag har ingen som helst anledning att sätta större tro till bolagsuppgifter om huru länge en arrendator har att göra med att utföra ett visst mått av arbete än till vad arrendatorerna samstämmigt anført. Det finnes sålunda ingen som helst anledning att mera tro på bolagets uppgifter än på arrendatorernas egna, och beträffande avlöningsförmåner säger kontraktat klart ut, huru mycket de ha. Och det är väl ingen som tror, att arrendatorerna kunna känna sig tillfredsställda med de löner, som detta kontrakt innefattar.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag skall endast säga, att när det gäller bolagsarrendatorerna och deras förhållanden, så har man ju kostat på en så omfattande utredning, att kostnaderna för denna utredning, som har pågått i många och långa år, skulle ha räckt till att friköpa åtskilliga, ja, flera hundra, av dessa arrendeställen. Men ändå tyckes man vara i avsaknad av viktiga uppgifter, nämligen de uppgifter, som skulle kunna belysa arrendatorernas verkliga levnadsvillkor. Vad det gäller Färna bruk, herr Lorichs, skall jag icke glömma att taga mycket noggrann kändedom om, huru bolagsarrendatorerna ha det där uppe, och det kanske vi kunna få återkomma till vid ett senare tillfälle. Ty enligt min mening är icke arrendelagstiftningsfrågan bringad ur världen med att man stannat vid det — jag tillåter mig säga det — gemena skoj, man har gått in för här, och som blivit ytterligare understruket genom denna kompromiss.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Vad den föregående talaren yttrade ger mig anledning att vördsamt hemställa huruvida det icke vore lämpligt hålla sig till själva frågans innebörd. Här är bara fråga om en sammanjämkning. Såvitt jag kan finna har debatten gått alldeles utanför denna fråga och berör kontrakten med ett bolag. Säkertligen önska många av oss att få debatterna slut i dag i dessa spörsmål, och jag vågar därför göra en vördsam hemställan, huruvida det icke vore lämpligt att låta bli att taga upp debatter om saker, som icke röra själva frågan.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Endast ett par ord. Efter herr förste vice talmannens anförande är det intet skäl att fortsätta debatten. Jag vill endast be dem, som verkligen vilja bilda sig en klar uppfattning om vem som har rätt i den här tvistefrågan att läsa kammarens protokoll förra gången saken var före och studera de uppgifter, som då lämnades. Och vill man gå ytterligare, kan man ju gå till Färna bruk och undersöka förhållandena.

Då herr Olovson i Västerås gör gällande, att det bemötande, som herr Lorichs lämnat, borde han ha kunnat lämna förra gången, när vi behandlade den här saken, så får jag säga, att det är bra mycket begärt, att man skall kunna på förhand veta, vad herr Olovson kommer att draga fram för papper under debatten, och att man skall ha material framme för att bemöta hans påstående. Nog finnes det en viss duglighet från herr Lorichs' och andras sida att bemöta, men profetians gåva, som ger dem möjlighet att veta, vad en talare skall komma fram med, den kan herr Olovson icke begära att vi skola besitta. Jag tror emellertid, att hans påstående äro tillräckligt bemötta med det sagda, och jag hänvisar till protokollet.

*Ang.
lag om arrende
av viss jord å
landet
i Norrland och
vissa delar av
Svealand.
(Forts.)*

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag vill säga, att jag kanske har en viss skuld till att allt detta dragits fram, eftersom jag gjort en avskrift av detta omdebatterade kontrakt, men jag vill säga dessa båda herrar, som nu tvista, att ett sådant kontrakt har jag aldrig sett förr i hela mitt liv. Har denna arrendator en skuld, får han betala 6 procent ränta, men har han en fordran, skall bolaget endast betala 4 procent. Detta kontrakt är typiskt för vad man kan tillåta sig i vår tid, och jag tycker det är en skandal, att någon dragit fram ett försvar för detsamma.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

§ 4.

Föredrogs och lades till handlingarna sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial, nr 4, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta andra lag- och jordbrukutskottets utlåtande nr 2 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående uppsikt å vissa jordbruk dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 5.

Härefter föredrogs vart för sig:

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial, nr 5, angående ersättning åt utskottets tjänstemän m. fl.; samt

andra särskilda utskottets memorial, nr 6, angående ersättning åt dess tjänstemän m. fl.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa memorial hemställt.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av första särskilda utskottets memorial, nr 7, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första särskilda utskottets utlåtande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kommunalskattelag m. m. jämte i ärendet väckta motioner, yttrade:

*Ang. den
kommunala
beskattningen.*

Herr **Magnusson** i Tumhult: Herr talman! Jag har icke deltagit i den slutliga behandlingen av detta av utskottet framlagda sammanjämningsförslaget. Min avsikt är emellertid icke att klandra detta förslag, ty, såvitt jag förstår, var utskottet genom de av kamrarna fattade besluten försatt i ett tvångsläge, och måste helt enkelt, så framt det icke vill riskera att gå grund-

Ang. den
kommunala
beskattningen.
(Forts.)

lagens bud för nära eller nödvändiggör en urtima riksdag i höst, framlägga ett förslag sådant som detta. Härav är klart, att jag ej har annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, men jag gör detta yrkande under beklagande av att ingen annan utväg står öppen. Det är, herr talman, en sällsam ironi, att då regeringen lägger fram ett skatteförslag och departementschefen däri framhåller, att skogen är allt för hårt beskattad, så blir resultatet av detta, att skogsbeskattningen ytterligare skärpes, så att t. ex. om en skog med mark under de senaste åren haft ett taxeringsvärde av 12,500 kr., så kommer en lika beskaffad skog och mark att vid nästa fastighetstaxering, under förutsättning av att skogens rotvärde per kubikmeter är oförändrat, att taxeras till 15,000 kr., och detta oaktat repartitionstalet för skog bibehålles med oförändrade 6 % av taxeringsvärdet. Man kan med skäl göra sig den frågan: vilken eller vilka äro orsakerna till att så kunnat ske? De finnas, som påstå, att det hela beror på, att regeringen handlat allt för långsamt och vissa medlemmar av bondeförbundet handlat alltför snabbt. Här är icke rätt forum att avgöra den saken, och jag skall ej heller i detta sammanhang fälla något omdöme, utan vill endast konstatera, att resultatet av riksdagens arbete i kommunalskattefrågan blivit för oss lantmän synnerligen otillfredsställande.

Men, herr talman, det är intet ont, som ej har något gott med sig, och jag hoppas att det missförhållande, som nu icke kan undvikas, skall för Kungl. Maj:t vara en fullt giltig anledning att redan till nästa riksdag framlägga skatteförslaget ånyo, men då med det repartitionstal för jordbruksfastighet, som den starka minoriteten i båda kamrarna så kraftigt förordnat. Det är under denna förutsättning jag yrkar bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Lindman*, andre vice talmannen *Nilsson*, *Nylander*, *Christenson* i Södertälje, *Pettersson* i Bjälbo, *Olsson* i Blädinge, *Görranson*, *Lilliecreutz*, *Svensson* i Betingetorp, *Johansson* i Krogstorp, *Persson* i Fritorp, *Holmgren*, *Jönsson* i Boa, *Svedman*, *Johansson* i Huskvarna, *Andrén*, *Anderson* i Linköping, *Weibull*, *Lindskog*, *Henrikson*, *Fjellman*, *Månsson* i Erlandsro, *Fager*, *Olsson* i Broberg, *Alströmer*, *Leffler*, *Johansson* i Väby, *Petersson* i Lerbäcksbym, *Bengtsson* i Kullen, *Magnusson* i Skövde, *Ros*, *Persson* i Falla, *Ernfors*, *Johansson* i Edsbyn, *Holmström* i Gävle, *Rudén*, *Hedlund* i Häste, *Brännström*, *Nilsson* i Antnäs och *Hedström* samt fröken *Wellin*.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag har heller icke något annat yrkande än bifall till utskottets förslag, men jag instämmer i det beklagande, som herr Magnusson i Tumhult förut här uttalade, att man skall tvingas fortsätta med detta provisorium. Det är, säger jag — jag talar här också å mitt partis vägnar — nödvändigt, att frågan om en kommunal skattelag fortast möjligt kommer upp igen, och jag vill i detta sammanhang vädja till regeringen att redan nästa år lägga fram ett nytt förslag. Jag vill dock betona, att detta icke får på något sätt fördröjas av den bolagsskattelag, som står under utredning. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Bengtsson i Norup förenade sig herrar *Sandberg*, *Bäckström*, *Wikström*, *Olsson* i Broddbo, *Olsson* i Mora, *Andersson* i Rasjön, *Olsson* i Hov, *Björling*, *Danielsson*, *Lundgren*, *Jeppsson*, *Gustafson* i Vimmerby, *Olsson* i Rimforsa, *Björnberg*, *Olsson* i Ramsta och *Bergström* i Bäckland.

Herr **Sköld**: Herr talman! Jag tillåter mig att yttra ett par ord i anledning av de anföranden, som här nu hållits. När herr Bengtsson i Norup beklagar, att vi skola fortsätta ännu längre med ett provisorium, får väl ändå herr Bengtsson tänka sig för en smula, och han skall då komma under fund med, att det förslag, som av riksdagen förkastats, ju i grund och botten icke

var någonting annat än en fortsättning av det gamla provisoriet. Så på den punkten finnes väl ingen anledning att uttala beklagande. Jag förklarar emellertid herr Bengtssons yttrande på det sättet, att han haft så många andra och viktiga saker att syssla med vid denna riksdag, att han icke kunnat tränga in i det förslag, det här gäller. Men jag tycker det är underligt, att det folkfrisinnade partiet instämmer i vad herr Magnusson i Tumhult anfört under dagens förhandling. Det resultat, som första särskilda utskottet kommit till, var väl närmast ändå en lindring i beskattningen av våra stora skogsbolag. Men det är kanske så, att det frisinnade partiet har särskilt stort intresse för lindringen av bolagens beskattning. Man kan ha anledning att draga den slutsatsen, när man hör denna uppmaning till regeringen, att för allt i världen icke låta något hända, som kan hindra en reform av vår aktiebologsbeskattning.

Herr Magnusson i Tumhult försökte — jag vet dock icke om jag vågar säga det precis så — göra gällande, att det provisorium, som nu kommer att gälla, skulle innebära en ökad kommunal skattebelastning av skogen. Det kanske dock är för mycket sagt. Jag skall kanske inskränka mig till att säga, att herr Magnusson försökte ge sken av, att så skulle kunna bliu fallet. Det är naturligt, att när man som han säger, att om man har en skog, som nu är taxerad till 12,500 kronor, så blir den under vissa omständigheter efter föreliggande förslag taxerad till 15,000 kronor, måste kammarens ledamöter få det intrycket, att här en höjning av taxeringsvärdena kommer att ske. Men om man observerade det hade herr Magnusson instuckit en parentes: »under förutsättning av att skogens rotvärde per kubikmeter är oförändrat». Nu var det dock så att fastighetsvärdena 1922 grundades på rotvärdena under åren 1912—1919. Nu skall man grunda dem på rotvärdena under åren 1922—1926. Dessa rotvärden äro kanske inte stort mer än hälften av vad de föregående voro. Sålunda, trots att kapitaliseringsprocenten sänkes till 5, kommer troligen taxeringsvärdena å växande skog att i den kommande fastighetstaxeringen sjunka, antalet bevillningskronor för skogen kommer att minskas, och huru man då skall kunna framställa saken så, att det blir en ökad belastning å skogen, det är ganska ofattbart.

Vad slutligen angår uppmaningen till regeringen att nästa år komma igen med samma kommunalskatteförslag, vill jag uttala, att när vi socialdemokrater med våra utgångspunkter och på sakliga grunder utdömt det förslag, som förelegat till behandling i år, kommer den omständigheten, att detta förslag ånyo presenteras riksdagen, icke att medföra någon ändring i våra utgångspunkter för behandlingen. Jag anhåller, herr talman, att utskottets förslag måtte bifallas.

Herr Johansson i Kälkebo: Herr talman! Jag var icke i tillfälle att vara närvarande, när utskottet slutbehandlade sammanjämningsförslaget, men jag visste i alla fall, att på en öm punkt resultatet av sammanjämnningen skulle komma att bliu otillfredsställande, därför nämligen, att kammaren i ett obevakat ögonblick icke följde med tillräckligt och observerade, att den taxeringstabell, som var bifogad utlåntandet för skogstaxeringen, kom att bliu definitivt antagen även i denna kammare. Jag kan gärna beteckna det som en olycks-händelse, att det skedde så, ty jag har konstaterat, att det icke har saknats vilja även från förslagens motståndare att rätta till den saken, om det varit möjligt. Men faktum är i alla fall faktum, d. v. s. att vid den fastighetstaxering, som nu skall komma att äga rum, denna taxeringstabell kommer att bliu den gällande, och det lär icke kunna på något sätt bortresoneras, att resultatet av denna tabells användande blir just det, som herr Magnusson i Tumhult framhöll.

Ang. den kommunala beskattningen.
(Forts.)

Ang. den
kommunala
beskattningen.
(Forts.)

Herr Sköld sade, att det icke kommer att bli något högre taxeringsvärde på skog hädanefter än vad för närvarande är fallet. Ja, det kan naturligtvis bero på ett helt annat förhållande. Man skulle naturligtvis då också kunna säga, att det blir en lindring för jordbruksbeskattningen, därför att fastigheternas saluvärde är ett annat vid den kommande taxeringen än vad som var fallet år 1922. Ingen kan väl emellertid påstå, att det realiter betyder en skattelindring för jordbruket, att det nu är ett annat konjunkturläge, som skall läggas till grund för fastighetstaxeringen än vid 1922 års fastighetstaxering. Därför måste man gå ut ifrån att om virkets rotvärde är lägre än 1922, så borde taxeringsvärdet för den växande skogen bliva lägre.

Jag vågar därför påstå, att det icke är möjligt att med fog föra fram den mening, som herr Sköld här uttalade, att skogen icke kommer att beskattas relativt högre nu än om bestämmelserna i skatteförfattningen blivit desamma, som utgjorde utgångspunkten för ifrågavarande tabells uppgörande.

Vad sedan beträffar fortsättningen, kan det ju alltid vara vanskligt att be om saker i framtiden, därför att man vet ju icke, vad framtiden bär i sitt sköte. För min del uttalade jag emellertid redan under debatten om skattelagsförslaget här i kammaren, att det skulle bli otrevligt, om man skulle vara nödsakad att under en lång utredningstid ha provisoriska kommunalskattelagar prougerade för korta tidsperioder. Jag håller fortfarande fast vid att detta måste medföra ett osäkerhetstillstånd, som icke från några synpunkter kan vara vare sig försvarligt eller eftersträfvansvärt. Därför kan jag instämma i den tanke, som här uttalats, att kommunalskattefrågan icke bör skjutas undan längre än som är nödvändigt. Jag har för min del ingenting emot, att den tages upp redan vid nästa riksdag. Jag har ju min utgångspunkt given genom den reservation, som jag tidigare har biträtt, men jag skulle vilja ställa den maningen till regeringen, att man icke skall komma fram med något förslag, som skulle bjuda på halva procent i det avgörande ögonblicket. Då tror jag icke det har så stora utsikter att verka imponerande.

För min del har jag i alla fall den uppfattningen, att ju förr man kan få kommunalskattefrågan löst på ett lämpligt sätt, desto bättre är det, ty ju förr kommer man till lugn, och desto mindre kommer denna fråga att utgöra en politisk tvistefråga mellan de olika partierna, i vilken man söker spekulera. Från mina utgångspunkter finner jag det därför vara önskligt, om frågan tages upp av regeringen fortare än som skulle vara möjligt, om hela utredningsmaskineriet återigen skall sättas igång. Skulle frågan kunna läggas fram redan till nästa år, har jag från min sida ingen erinran att göra mot detta.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Häruti instämde herrar *Westman*, *Andersson* i Ovanmyra, *Olsson* i Högby, *Heiding*, *Svensson* i Högsjöhult, *Ryberg* och *Johanson* i Hallagården.

Herr Brännström: Herr talman, mina damer och herrar! Man skulle tro, när man ser det föreliggande utskottsutlåtandet från första särskilda utskottet, att det är synnerligen starkt, då det icke är åtföljt av någon reservation. Då jag har deltagit i utskottsbehandlingen, vill jag här tillkännage, att det icke beror på någon tillfredsställelse med sammanjämningsförslaget, att reservation saknas. Nödd och tvungen av föreliggande förhållanden har man ju icke haft något annat att göra än att taga förslaget. Det har redan av herr Magnusson i Tumbult framhållits, vad som skulle hända, om man hade gått den andra väg, som låg nära till hands, nämligen att säga, att här kunde någon sammanjämkning icke förekomma.

Jag föranleddes att begära ordet, när herr Sköld sade, att man icke borde taga så hårt vid sig, därför att det, som har fallit, var ju endast en fortsättning av

provisoriet. Jag skulle vilja säga till honom, att det torde vara mot bättre vetande, som ett sådant påstående göres. Det utskottsförslag, som vi behandlade i lördags, hade dock i väsenliga delar gått in för att avhjälpa de största orättvisorna i provisoriet, vilka även från socialdemokratiskt håll ha varit erkända. Jag tänker därvid närmast på skogsbeskattningen. I det fallet hade utskottets förslag en väsentlig förtjänst jämfört med det provisorium, som nu ytterligare skall tillämpas.

Det är icke riktigt att säga, att vi därvid bara haft omtanke om bolagen, ty herr Sköld måtte väl också veta, att det dess bättre är så, att den största delen av Sveriges skogar dock befinner sig i enskilda personers händer.

När sedan herr Sköld skulle försöka motbevisa det påstående, som gjordes av herr Magnusson i Tumhult, att i stället för att avhjälpa den av alla erkända orättvisan i fråga om skogsbeskattningen blir det nu en skärpning av denna beskattning, som hänför sig till kapitaliseringsprocenten på skogsvärdet, måste jag för min del säga, att det var ganska vågat att göra det påstående, som han därvid kom med. Det är väl alldeles ofrånkomligt, att med samma avkastning från skogen blir det ett högre taxeringsvärde, om man skall multiplicera avkastningen med 20 än om man skall multiplicera med 16.66. Nu sade herr Sköld, att det kan på grund av lägre virkesvärde hända, att taxeringsvärdet icke höjes, men det är ju en helt annan och ovidkommande sak. Det skulle väl i alla fall vara märkvärdigt, om man skulle söka vindicera fram den uppfattningen, att om virkespriserna sjunka, skall ändå taxeringsvärdet å skogen bibehållas, vilket kan ske genom ändring av kapitaliseringsprocenten för skogsavkastningen. I vanliga fall är det väl så beträffande kapital, att har man låga räntesatser, blir det mindre inkomst för den, som äger kapitalet, och alltså en lägre skatt. Beträffande skogsbeskattningen vill herr Sköld göra gällande, att det icke skulle bli någon skattehöjning och någon större pålaga, därför att kapitaliseringsprocenten höjes. Ett sådant påstående är oriktigt. Man kan icke komma ifrån, att tack vare åtgöranden från en grupp i ett av de borgerliga partierna har resultatet av kommunalskattefrågan vid denna riksdag blivit, att skogsägarna i landet fått en ökning i den orättvisa beskattning, som de hittills haft, och som, såvitt jag vet, har av alla erkänts.

Jag har intet yrkande.

Herr Andersson i Rasjön: Jag skall icke uppehålla kammaren länge, men jag vill liksom herr Brännström nyss erinra herr Sköld om att vi dess bättre hava även enskilda skogsägare här i landet. För jordbrukarna i Norrland och mellersta Sverige är det många gånger så, att skogen har utgjort en synnerligen väsentlig del av deras inkomstkälla. För dessa enskilda skogsägare skulle en lättnad i skogsbeskattningen kommit att betyda rätt så mycket.

För övrigt vill jag erinra herr Sköld om att i det förkastade utskottsförslaget ingick väsentliga förbättringar i avseende å vad som skall räknas som taxeringsenhet och som särskild förvärvskälla, vilka förbättringar, genomförda i praktiken, faktiskt skulle i många fall lett till en ökad beskattning av skogsbolagens inkomster av skogsbruket. Det skulle ha medfört en rättvisa såtillvida, att en större del av skatteintäkterna från bolag skulle ha hamnat hos de kommuner, där bolagen drivit sin skogsavverkning. Även denna förbättring gå vi emellertid miste om genom vad som nu har inträffat.

För övrigt vill jag starkt draga i tvivelsmål riktigheten av herr Skölds förmodan, att rotvärdet vid nästa fastighetstaxering skulle komma att så starkt nedgå. Under kristiden var det visserligen så, att bruttovärdena voro mycket höga, men på samma gång voro också avbränningarna synnerligen stora, och jag för min del tror, att differensen mellan de rotvärden, som äsattes vid fastighetstaxeringen 1922, och de, som komma att äsättas vid fastighetstaxeringen

Ang. den kommunala beskattningen.
(Forts.)

Ang. den
kommunala
beskattningen.
(Forts.)

instundande höst, kommer att bli synnerligen liten, och följaktligen kommer totalresultatet av den nya fastighetstaxeringen att bli vad som förut här har angivits av herr Magnusson i Tumhult.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Även jag beklagar utgången av frågan om skogsbeskattningen, men jag tycker verkligen, att då särskilda utskottet haft så många ledamöter, som hade ett så utomordentligt djupt intresse för skogsbeskattningen, skulle någon av dem ha kunnat begära den rättelse, som behövdes, då punkten föredrogs. Jag har naturligtvis icke det minsta skäl att tro, att det var avsiktligt, som herrarna underlät det, men jag tycker verkligen, att någon kunde ha gjort det. I fråga om vägarna var det ju precis samma sak, men där underlät jag icke att göra ett yrkande, som till min stora tillfredsställelse vann kammarens bifall. Jag är övertygad om att så skulle ha skett även beträffande skogsbeskattningen.

Man har ju här och särskilt min gamle gode vän herr Magnusson i Tumhult varit inne på de där bondeförbundarna, men man brukar ju icke i regel i debatten peka ut sina kamrater på det sättet. Det måtte ha tagit synnerligen djupt med avslaget i kommunalskattefrågan. Jag lade nog märke till de ord, som föllo, då han beklagade uppskovet med kommunalskattelagen. Jag trodde, att jag skulle fått höra ett ord från min gamle vän om att han stod fast vid den reservation, som han jämte herrar Eriksson i Obergå och Johansson i Kälkebo hade avlämnat vid särskilda utskottets betänkande, eller var denna reservation blott en skåderätt? Det har ju hela tiden varit den springande punkten, kan jag säga, det där med den stödbeskattning, som i landsortskommunerna behöver komma till beskattningen på inkomst. Det var ju detta, som skilde de fyra bondeförbundarnas motion ifrån den, som högern kom med. Jag skulle verkligen ha utomordentligt värderat, om jag hade fått höra herr Magnusson säga, att han i alla fall stod fast vid den reservation, som han skrev under.

Jag vill vidare säga, att då jag motionerat om att vi snarast skola få ett förslag från Kungl. Maj:t i kommunalskattefrågan, är det alldeles klart, att jag icke har något emot den saken. I motsats till herr Bengtsson i Norup skulle jag dock önska, att även aktiebolagens skatteförhållanden klarades upp på samma gång.

Jag vill också samtidigt försäkra, att jag fortfarande står fast vid den åsikt, som jag förde fram vid debatten här i kammaren, att även andra näringar och kapital borde ställas lika med jordbruket i fråga om den där stödbeskattningen, och att det icke endast skall vara jordbruket och den smula annan fastighet, som finns i många landskommuner, som skall bära denna luftbeskattning. Herrarna ha alltid hållit så tyst om den saken. Ni ha icke gått in på den. Jag hoppas, att Kungl. Maj:t, när ett nytt förslag framläggas, icke glömmer bort den, och skulle den bli avglömd, ja, då kan det ju hända, att det här alltjämt finns någon, som icke skall glömma att påminna. Vi kunna aldrig gå med på att det är detsamma, hur jordbruket beskattas. Nej, ännu finnas några kvar, som hålla på att vi jordbrukare skola beskattas som andra. Då skola vi icke klaga, men vi gå aldrig med på att någon särbeskattning i en så kallad lösning av kommunalskattefrågan skall påläggas jordbrukarna.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall icke gå emot herr Olsson i Kullenbergstorp i annan mån än att jag vill påminna om, att det var dock en mycket utbredd mening bland denna kammars lantmän, att det var till stor skada, att det förslag, som här hade framlagts, där man kunde få ett repartitionstal för jordbruksfastighet av 5 procent, blev förkastat.

Då herr Olsson i Kullenbergstorp nu framhåller såsom ett fel hos de leda-

möter av utskottet, som voro intresserade och särskilt insatta i frågan om skogsbeskattningen, att de icke passade på att söka i kammaren motverka antagandet av denna taxeringsförordning, så har jag ju ingen anledning att taga dem i försvar, då jag icke själv var ledamot av utskottet. Jag vill blott säga, att det kanske kan förklaras därigenom, att de i motsats till herr Olsson i Kullenbergstorp icke voro så övertygade och beredda på att kommunalskatteförslaget skulle avslås, att de på förhand kunnat göra upp en promemoria om vilka ändringar, som skulle vidtagas, när socialdemokraterna och herr Olsson i Kullenbergstorp med sin grupp hade avslagit förslaget.

Emellertid, herr talman, begärde jag icke ordet för att säga detta utan med anledning av herr Skölds yttrande. Det är visserligen sant, att det, sedan jag begärde ordet, har blivit bemött från flera håll, men jag vill dock icke underlåta att erinra herr Sköld därom, att när vi taxera skogsvärdet, sker det på så sätt, att man utgår från en uppskattad avkastning av skogen och kapitaliserar denna avkastning för närvarande efter 6 procent för att få fram taxeringsvärdet. Efter de nya taxeringsgrunderna skall jag förfara precis på samma sätt men använda en kapitaliseringsprocent av 5 i stället för 6. Lagstiftaren ingriper alltså direkt genom att ändra kapitaliseringsprocenten från 6 till 5, och därmed har han ökat beskattningen. Om däremot värdet av skogen stiger eller faller, är det en historia, som är alldeles oberoende av lagstiftaren. Om skogsavkastningen sjunker, sjunker taxeringsvärdet, och stiger avkastningen av skogen, stiger också taxeringsvärdet. Det är som sagt en sak, som är oberoende av lagstiftaren.

Nu kan man möjligen driva den satsen, att man skulle icke ha ändrat kapitaliseringsprocenten, därest man icke hade vetat, att man stått inför ett sjunkande skogsvärde. Det är ju möjligt, att man kan driva den satsen. Vad jag velat framhålla med anledning av herr Skölds yttrande är emellertid, att om lagstiftaren ändrar kapitaliseringsprocenten från 6 till 5, är det en åtgärd, som verkar skärpande på skogsbeskattningen, och det var just vad Kungl. Maj:t i sin proposition förklarade icke borde ske. Vi ha väl också alla, tänker jag, haft klart för oss, att skogsbeskattningen skärptes mer än tillbörligt genom 1920 års förslag. Det var ju icke heller meningen, att det skulle bli så, men vissa omständigheter medförde, att man icke kunde bli befriad från skogsaccisen. Man kunde ej finna något lämpligt sätt att kunna komma ifrån den, och därför behölls den tills vidare. För mig står det emellertid fast, att årets riksdag genom sin åtgärd skärpt skogsbeskattningen i stället för att, som Kungl. Maj:t avsåg, lindra den.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag vill endast säga till herr Sköld, att med det beslut, som fattades i år om avslag, råder det icke hos någon av kammarens ledamöter någon tvekan om att icke provisoriet kommer att förlängas. Man vet ju icke, vad resultat det kan bli av en ny proposition, ty det blir kanske ett provisorium igen. Detta osäkerhetstillstånd kan icke vara av glädjande art.

Till herr Olsson i Kullenbergstorp vill jag säga, att jag har också önskan, att också bolagsbeskattningslagen skall komma fram, men jag har gjort mig underrättad om att det icke är möjligt att få den utredningen färdig förrän om två år. Det var detta förhållande, som gav mig anledning att säga, att utredningen av aktiebolagsbeskattningen icke får försinka framläggandet av proposition i kommunalskattefrågan.

Herr **Sköld**: Herr talman! Endast ett par ord med anledning av herr Lindmans anförande. Han tycktes vilja gå ut ifrån, att kapitaliseringsprocenten 6 var något fast och oomkullrunkeligt och en gång för alla givet, som man

Ang. den kommunala beskattningen.
(Forts.)

Ang. den
kommunala
beskattningen.
(Forts.)

icke skulle få lov att göra någon ändring uti. Med anledning härav skall jag be att få framställa några frågor:

Vad var det som gjorde, att kapitaliseringsprocenten år 1921 fastställdes till 6? Huvudargumentet var, att i botten av taxeringen skulle läggas de höga virkespriserna under den föregående perioden.

Jag frågar vidare: Vilket motiv hade domänstyrelsen, när domänstyrelsen nyligen föreslog, att kapitaliseringsprocenten skulle sänkas till 5.5? Var det, att det skulle komma en kommunalskattelag, där man sänkte skogsbeskattningen? Nej, det berodde på andra omständigheter.

Jag frågar vidare: När kammarrätten föreslog, att kapitaliseringsprocenten skulle sänkas till 5, var det beroende på att man väntade denna kommunalskattelag? Nej, det var andra avväganden.

Jag frågar: Finns det i Kungl. Maj:ts proposition till årets riksdag någon sammankoppling mellan sänkningen av kapitaliseringsprocenten och kommunalskattelagen?

Jag frågar vidare: När herr Sederholm i första kammaren föregående år framlade förslag om en ny fastighetstaxering, som alltså skulle komma till stånd, oavsett om kommunalskattelagen reformerades eller ej, vad var det då för anledning, som gjorde, att herr Sederholm föreslog en sänkt kapitaliseringsprocent? Det berodde på att nu hade de höga virkespriserna fallit. Det blir ett nytt rotvärde i botten. De allmänna räntorna ha sjunkit. Det är alltså icke på det sättet, att kapitaliseringsprocentens höjd har något samband med kommunalskattens reformering, utan det är i stället så, att detta förslag har kommit fram av fullt objektiva och fristående skäl.

Herr Lindman: Herr talman! Man behöver ju bara läsa innantill i föreliggande handlingar för att veta, att dessa saker icke varit sammankopplade, men vad som är ett faktum är, att den åtgärd, som nu vidtagits, skärper skogsbeskattningen, och det lär icke herr Sköld kunna komma ifrån, att den gör.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat första särskilda utskottets memorial:

nr 8, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första särskilda utskottets utlåtande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 146 med förslag till lag om ändrad lydelse av 19, 20 och 21 §§ i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning, nr 203 med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 15 och 35 i förordningen den 21 mars 1862 (nr 15) om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd m. m., och nr 207 med förslag till lag om ännu i lagen den 16 oktober 1908 (nr 110, sid. 1) angående lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning m. m.;

nr 9, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första särskilda utskottets utlåtande nr 3 i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 197 med förslag till lag om ändring i 6, 59 och 83 §§ lagen den 23 oktober 1891 (nr 68, sid. 1) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet och nr 206 med förslag till förordning om ändrad lydelse av 52 § i stadgan den 22 juni 1911 (nr 63) om skjutsväsendet jämte i förstnämnda ärende väckta motioner;

nr 10, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första särskilda utskottets utlåtande nr 4 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 202 med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet m. m.; och

nr 11, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första särskilda utskottets utlåtande nr 5 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 238 med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken m. m.

Kammaren beslöt lägga ovannämnda memorial till handlingarna.

§ 8.

Slutligen föredrogs första särskilda utskottets memorial, nr 12, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande första särskilda utskottets utlåtande nr 6 i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse angående förslag till formulär för deklaraionsblanketter; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Herr talmannen gav nu på begäran ordet till herr statsrådet **Ribbing**, som yttrade: Herr talman! Då chefen för försvarsdepartementet på grund av heshet har en viss svårighet att göra sig hörd i kammaren i dag, skall jag be att i hans ställe få ge kammaren del av hans svar på den av herr Nilsson i Antnäs till honom framställda interpellationen angående passagesystemet för officerare och underofficerare i Boden. Interpellationssvaret har följande lydelse: *Svar å interpellation.*

Med kammarens tillstånd har herr Nilsson i Antnäs till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framställt följande spörsmål:

1. Hava några åtgärder för genomförande av riksdagens beslut angående passagesystem för Bodens trupper blivit vidtagna och när kan sålunda systemet i fråga beräknas träda i verksamhet? Därest några sådana åtgärder ännu icke vidtagits, vad är anledningen härtill?

2. Kommer att vid uppgörandet av de instundande höst ikraftträdande personalstaterna plats beräknas vid truppförband söderut även för viss del av de transportberättigade officerarna och underofficerarna i Boden, oavsett om det av riksdagen beslutade passagesystemet är avsett att träda i kraft först vid en senare tidpunkt?

I anledning härav får jag anföra följande.

För säkerställande av en tillfredsställande rekrytering av officers- och underofficerskårerna vid i Boden förlagda truppförband föreslogos i 1925 års försvarsproposition vissa åtgärder, nämligen

att från krigsskolan utexaminerad elev, vilken erhöle anställning såsom fänrik vid Norrbottens regemente, Bodens artilleriregemente eller Norrbottens artillerikår, skulle tilldelas ett stipendium av 3,000 kronor,

att kapten eller fanjunkare vid sagda truppförband, vilken i sådan egenskap gjort 5 års tjänst i Boden, skulle äga rätt att erhålla transport till annat truppförband, där ledighet i kaptens- respektive fanjunkargraden uppstått, dock att sagda rätt skulle tillkomma den, som hela sin tjänstetid tillhört i Boden förlagt truppförband, redan efter 3 års tjänst i kaptens-(fanjunkar-)graden,

att samma rätt tillförsäkrades subalternofficer och sergeant efter 10 års tjänst i subalternofficersgraden, respektive sammanlagt 12 års tjänst i furirs- och sergeantgraderna, samt

att subalternofficer och sergeant vid infanteriet och artilleriet skulle vara skyldig underkasta sig transport till i Boden förlagt truppförband med rätt att i allmänhet efter 3 års tjänstgöring i Boden erhålla återtransport till det truppförband, han förut tillhört, eller, därest han så önskade, transport till annat truppförband, där ledighet funnes.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Någon tidpunkt för genomförandet av de sålunda föreslagna anordningarna angavs icke i propositionen.

Gentemot Kungl. Maj:ts förslag i förevarande hänseende gjordes från riksdagens sida icke någon annan erinran, än att de ifrågasatta rekryteringsstipendierna av riksdagen ansågos böra utgå med ett belopp av allenast 2,000 kronor.

Av vad nu sagts torde framgå, att det varit på två olika vägar, som personalrekryteringen i Boden avsetts att befrämjas, nämligen dels genom beviljande av *rekryteringsstipendier* åt från krigsskolan utexaminerade elever, som taga anställning såsom fänrikar vid i Boden förlagda infanteri- eller artilleritruppförband, dels genom införande av ett *passagesystem* för såväl officerare som underofficerare vid infanteri- och artilleritruppförbanden.

Vad först angår stipendierna, har riksdagen, på framställning av Kungl. Maj:t, såväl för innevarande som för nästkommande budgetår anvisat medel till stipendier för underlättande av officersrekryteringen i Boden, och bestämmelser angående stipendiernas utbetalande hava av Kungl. Maj:t utfärdats den 11 februari 1927.

Vidkommande härefter passagesystemet, har chefen för generalstaben — som den 12 juni 1925 av Kungl. Maj:t erhöi i uppdrag att låta utarbета förslag till de för övergången till den nya härordningen erforderliga närmare bestämmelser — med skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 april 1927 överlämnat ett utkast till förordning rörande passagesystem för vissa i Boden förlagda truppförband. I nämnda skrivelse har generalstabschefen såsom sin mening uttalat, att de båda övergångsperioderna till den nya härordningen, under vilka mycket betydande personalindragningar ägde rum, icke kunde utgöra en lämplig tidpunkt för passagesystemets genomförande. De genom indragningarna hårt påfrestade truppförbanden borde, utan att störas genom transporter i större utsträckning än nöden krävde, lämnas tillfälle att återvinna fasthet och stadga. Praktiskt taget vore samtliga officerare och underofficerare med en viss tjänsteålder vid Norrbottens regemente och Bodens artilleriregemente berättigade till transport redan vid den tidpunkt, då passagesystemet vunno tillämpning. Beträffande Norrbottens artillerikår gjorde sig i detta hänseende särskilda förhållanden gällande, beroende på sättet för denna kårs uppsättande. Tydligt vore därför, att systemets ikraftträdande kunde ske tidigast omedelbart efter andra övergångsperioden — d. v. s. den 1 januari 1928 — samt att dess genomförande måste ske successivt under ett antal övergångsår. *I sin helhet* syntes systemet icke lämpligen kunna genomföras förr än tidigast från och med år 1932. Detta uteslöte emellertid enligt generalstabschefens mening icke, att 1928 års stater uppgjordes på sådant sätt, att officerare och underofficerare vid de av passagesystemet berörda truppförbanden redan i detta sammanhang kunde överföras till andra truppförband.

Vederbörande militära myndigheter hava anbefallts att avgiva yttranden över det av chefen för generalstaben uppgjorda förslaget. Innan ärendet föreligger i slutligt utrett skick, är jag icke i tillfälle att för egen del göra något uttalande i fråga om tidpunkten för passagesystemets ikraftträdande, i vidare mån än att det synes mig önskvärt, att systemet må vinna tillämpning, så snart omständigheterna det medgiva. Under alla förhållanden kommer jag att hava min uppmärksamhet inriktad på frågan, i vilken utsträckning det kan finnas möjligt att i samband med ikraftträdandet av de utav årets riksdag godkända personalstaterna bereda officerare och underofficerare i Boden transport till truppförband med sydligare förläggningssort.

Vidare anförde

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till chefen för försvarsdepartementet för att han har gått i författning om att jag fått svar å min interpellation. Jag tackar för det uttalande, som herr statsrådet gjort, då han betygat, att han skall ha sin uppmärksamhet riktad på frågan och se till att i den utsträckning det kan vara möjligt bereda Boden-officerarna den lättnad och den fördel, som ett passagesystem skulle för dem innebära. Det är nu två år sedan riksdagen fattade beslut i denna sak, och man tycker, att det borde ha kunnat ordnas mycket snabbare än som skett. Någon tidpunkt angavs visserligen icke i propositionen, men det var väl ändå meningen, att det icke endast skulle vara ett beslut på papperet. Hos alla dem, som berördes därav, väckte beslutet förhoppningar, men dessa ha många gånger om förbytt i besvikelse och missräkningar.

Huruvida saken nu kan anses ordnad på bästa och ändamålsenligaste sätt, så att detta passagesystem kommer att medföra det gynnsamma inflytande på rekryteringen, som riksdagen därmed avsett, är jag icke mannen att döma. Det får väl erfarenheten visa.

Nu veta emellertid dessa officerare vad de ha att hoppas och rätta sig efter, men jag är rädd för att de fortfarande en tid framåt ha anledning att känna sig besvikna, när inga bestämda riktlinjer ännu synas kunna ges för detta. Att få klarhet i denna sak — jag vill framhålla det — är för officerarna där uppe av stor betydelse. Det har varit för att de skulle få möjlighet att erhålla denna klarhet, som jag framställde denna interpellation.

§ 10.

Sedan ordet härpå lämnats till hans excellens herr statsministern **Ekman**, anförde denne: Herr talman! Herr Holmström i Gävle har med andra kam-marens tillstånd till mig framställt följande fråga: »Är det regeringens avsikt, att, i samband med utredning av frågan om återbetalande av skatt, som av svenska affärsmän erlagts för av England under världskriget beslagtagna va-ror och för vilka full ersättning icke lämnats, genom tillsättande av en kom-mission, så sammansatt och utrustad med sådan befogenhet, att den på ett för rättskänslan fullt tillfredsställande sätt kan fullgöra sitt uppdrag, låta ut-reda och klarlägga *samtliga* svenska importörers rättsanspråk med anledning av de engelska beslagen under världskriget?»

Den av interpellanten ställda frågan synes gälla, huruvida regeringen är sinnad att — i samband med behandlingen av visst annat spörsmål — genom en särskild kommission låta utreda och klarlägga *samtliga* svenska importö-rers rättsanspråk med anledning av de engelska beslagen under världskriget.

Till besvarande av denna fråga får jag anföra följande.

De under världskriget verkställda beslagen å svenska varupartier samt de krigförandes uppbringning och kvarhållande av fartyg och gods föranledde, så-som allmänt är känt, långvariga underhandlingar och skilda åtgärder av den svenska regeringen för bevakande av svenska rättsägares talan. I största ut-sträckning blev detta nödvändigt gentemot England till följd av den brittiska handelsblockaden. I vissa av dessa ärenden lyckades det att vinna gehör för de från svensk sida hävdade synpunkterna. Men tyvärr måste ju erkännas, att det i många fall visade sig svårt eller rent av omöjligt att hos de krigförande parterna vinna skäligen hänsyn för de neutrala staternas rätt; och jämväl de svenska importörernas — liksom i övrigt varuägares och redares — intressen blevo därigenom i hög grad lidande.

Under handläggningen av de prISRättsmål, vari neutrala voro intresserade, föredro rättspraxis nämligen betydande avvikelser från de internationella rättsregler, som före världskriget allmänt ansetts gällande. Särskilt betänk-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

ligt verkade det för den svenska importen, att bevisligen neutral destination icke skyddade mot beslag och kondemnering på grund av en utsträckt användning av teorien om den s. k. fortsatta resan; samt att misstankar mot t. ex. en amerikansk säljare för tyska förbindelser inverkade till men för den svenske varuägaren. Då enligt den svenska regeringens mening de principer, som härutinnan tillämpades, icke ägde stöd i gällande folkrätt, gjorde regeringen under år 1918 framställning till den engelska regeringen, däri de också av andra neutrala omfattade ståndpunkterna utförligt motiverades och varvid föreslogs, att dylika tvistigheter av principiell art måtte hänskjutas till avgörande av internationell skiljedomstol. Tillika framställdes förslag därom att även alla andra av prISRÄTTSMÅL härflytande tvistigheter mellan regeringarna skulle behandlas av internationellt forum.

På denna framställning lämnade engelska regeringen ett till alla delar avböjande svar.

Först sedan det visat sig omöjligt att få till stånd en internationell prövning av de uppkomna tvistefrågorna, upptog svenska regeringen i samförstånd med vederbörande enskilda rättsägare under år 1919 förhandlingar om en mera generell uppgörelse av de prISRÄTTSMÅL, vilka ännu icke varit föremål för slutlig behandling i prISRÄTT. Rörande tillkomsten och innehållet i detta avtal tillåter jag mig hänvisa till en kommuniké, som den 18 januari 1924 utfärdades av utrikesdepartementet i anledning av vissa pressuttalanden rörande avtalets innebörd.

Kommunikén lyder:

»Efter långvariga förhandlingar mellan de svenska och engelska regeringarna, undertecknades den 12 november 1919 en överenskommelse beträffande de vid sagda tid ännu icke avgjorda prISRÄTTSMÅL, vari den svenska krigsförsäkringskommissionen var intresserad. Överenskommelsen gick i huvudsak ut därpå, att England medgav frigivandet av hälften av de under beslagsanspråk i England kvarhållna varor eller, i de fall då dessa varor redan sålts, hälften av nettobehållningen av försäljningspriset. Detta avtal ställdes i beroende av att jämväl de enskilda ägarna till minst 80 procent av de beslagtagna varuparter, vari krigsförsäkringskommissionen icke var intresserad, gingo med på en uppgörelse efter samma grunder, som svenska staten för krigsförsäkringskommissionen var villig att acceptera. De enskilda intressenter, som biträdde överenskommelsen, skulle anses såsom parter i och bundna av densamma. I avtalet stadgas uttryckligen, att överenskommelsen innebär en slutgiltig uppgörelse av alla anspråk, som kunde härledas från uppbringning, beslagtalande, kvarhållande, försäljning eller rekvisitionering av sådan egendom, som avsågs med överenskommelsen.

Såsom av det föregående framgår, hade avtalet en karaktär av förlikning och innebar alltså, att man för att undvika ett processuellt förfarande, å ömse sidor nedsatte sina rättsanspråk. Med hänsyn särskilt till de avsevärda processkostnaderna i England samt prISRÄTTSFÖRFARANDETS långsamhet ävensom till den ovisshet, som måste anses vidlåda utgången av de speciella målen i prISRÄTTEN, ansåg man sig från svenska regeringens sida böra tillstyrka de enskilda intressenterna att biträda uppgörelsen. Före utgången av den i avtalet stadgade tid, inom vilken enskilda parter ägde rätt att ansluta sig, förklarade sig erforderligt antal varuägare vara villiga att träffa uppgörelse på de föreslagna villkoren och avtalet trädde därefter i kraft. Detta förlikningsavtal är fullt bindande för dem, som biträtt detsamma.»

Under den diskussion, som i pressen och annorstädes förts under de senare åren angående innebörden av detta avtal, har från de svenska importörerna hävdats den ståndpunkten, att, när uppgörelsen skulle hava tillkommit under direkt tvång, avtalet icke kunde vara bindande för de svenska intressenterna.

Samma synpunkt har gjorts gällande i de framställningar, som från Föreningen Englands Svenska Fordringsägare tid efter annan gjorts till utrikesdepartementet. I anledning härav vill jag för min del förklara, att jag delar den uppfattning angående avtalets rättsliga innebörd, som kommit till uttryck i nyssnämnda av utrikesdepartementet utfärdade kommuniqué och att avtalet alltså liksom varje annat avtal om förlikning måste anses formellt bindande för dem, som biträtt detsamma.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Det må medgivas, att de svenska importörerna på grund av det läge, vari de försatts genom att deras varupartier beslagtogs, i viss mån kunna anses hava befunnit sig i en tvångssituation, som i många fall hade till följd, att de, när från engelsk sida erbjöds en ersättning av 50 procent, icke sågo sig äga annat val än att godtaga den erbjudna uppgörelsen. Men att härur draga den konsekvensen, att förlikningen icke skulle vara rättsligen bindande, torde icke vara möjligt. För övrigt bör framhållas, att, ehuru ett biträdande av avtalet för mången måste innebära en betydande förlust, avtalet dock vid sin tillkomst hållades med tillfredsställelse av det stora flertalet intressenter.

Oaktat det ingångna avtalet måste anses formellt bindande å ömse sidor, har dock frågan om ersättning i visst fall, som ansetts typiskt för de mest behjärtansvärda av de genom 50 % uppgörelsen med den engelska regeringen förlikta målen, upptagits till förhandling. Omständigheterna syntes här särskilt starkt giva vid handen, att, om vederbörande icke godtagit förlikning, utsikterna för prisdомstolens frigivning av ifrågavarande varupartier — även jämlikt den under kriget hävdade, för de neutrala ogynnsamma prisrättsuppfattningen — varit synnerligen stora, men att den firma varom här vore fråga det oaktat biträtt förlikningsavtalet på grund av den svåra ekonomiska situation, vari densamma försatts genom beslagen.

Engelska regeringen lämnade på denna framställning ett avböjande svar under framhållande, att den träffade förlikningen måste anses bindande och att det vore principiellt oriktigt att, med åberopande av billighetsgrunder, rubba avtalet till den ena partens förmån. Det framhölls, att en konsekvens av den anförda argumenteringen vore, att de, som biträtt förlikningen, men vilka icke haft utsikter att vinna i prISRätten, borde vara skyldiga att gottgöra engelska kronan de belopp, som de erhållit.

Beträffande vidare de beslags- och andra dylika ärenden, som icke blivit uppgjorda genom det allmänna avtalet eller eljest genom enskilda överenskomelser må framhållas, att i åtskilliga mål, där de svenska rättsanspråken blivit underkända av prISRätt eller vid förhandling med enskild part, officiella förhandlingar upptagits med engelska regeringen om ersättnings utfående eller om tvistens upptagande till prövning av internationellt forum. De upprepade ansträngningarna i denna riktning hava hittills icke krönts med framgång. Någon möjlighet att mot den andra partens vilja få till stånd en internationell prövning av fällda prISRättsdomar förefinnes icke. Vad särskilt angår Storbritanniens ställning härutinnan har det vid flera tillfällen framgått, att detta land icke vill medgiva att tvister, som hava sammanhang med sjökriget, hänskjutas till internationell domstol. England har icke heller avgivit sådan förklaring, som avses i 36 artikeln i den för fasta mellanfolkliga domstolen i Haag gällande stadgan, angående förbehållslöst erkännande av domstolens behörighet i vissa tvister.

Som bekant har i Amerikas förenta stater fråga väckts om upptagande av förhandling med England för att utbekomma ersättning på grund av dess beslagtagande av amerikanska varor under världskriget. Enligt senast ingångna underrättelser har ock amerikanska utrikesministeriet härom fört vissa förhandlingar i samband med dryftande av åtskilliga från Englands sida mot

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Amerikas förenta stater framställda anspråk på ersättning för verkställda krigstransporter m. m. Såvitt är känt, har — efter det genom prISRättsförfarande materiellt avgjorda eller medelst förlikning i de särskilda fallen reglerade krav *icke* medräknats i de amerikanska anspråken — resultatet blivit en avräkning mellan de båda staterna, varigenom Amerika, vars ursprungliga ersättningsanspråk till följd kvarhållande eller beslag av varor uppgått till hundratals miljoner dollars, uppgives hava erhållit till godo ett relativt obetydligt belopp av cirka 1,000,000 dollars.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att man från svenska regeringens sida ingalunda underlåtit att vidtaga de åtgärder, som ansetts möjliga för bevakande av svenska intressen. Den ärade interpellanten ifrågasätter nu, att regeringen skulle tillsätta en kommission med uppdrag att låta utreda och klarlägga samtliga svenska importörers rättsanspråk med anledning av de engelska beslagen under kriget. Jag kan uppriktigt sagt icke inse, att en sådan kommission skulle kunna bringa frågan närmare sin lösning. Vad den stora grupp av mål angår, som falla under 50-procentsavtalet, är det uppenbart, att med den ståndpunkt, jag hävdar angående detta avtals rättsliga natur, den av interpellanten ifrågasatta utredningen vore ändamålslös. Beträffande åter de ärenden, som avdömts av engelsk prisdömsstol eller i vilka icke vare sig dom eller förlikning ägt rum, tror jag icke heller, att en mera *allmän* utredning sådan som den interpellanten tänkt sig skulle för närvarande vara behövlig eller lämplig. Jag är övertygad om att chefen för utrikesdepartementet härutinnan vidtager all den utredning och de åtgärder i övrigt, som med stöd av varje särskild saks beskaffenhet må under rådande förhållanden finnas möjliga för bevarande av svenska rättsägares befogade anspråk.

Regeringen kommer ock att såsom hittills ägna frågan all nödig uppmärksamhet.

Härpå yttrade:

Herr **Holmström** i Gävle: Herr talman! Jag anhåller att till hans excellens herr statsministern få framföra mitt vördsamma tack, för att hans excellens besvarat min interpellation.

Det uppslag, som jag givit i interpellationen, har hans excellens förklarat icke vara värt beaktande. Det är då självklart, att jag nödgas avstå från att förklara mig tillfredsställd med svaret. Jag ber därför att få taga kammarens tid i anspråk några minuter trots det nu pågående avskedstagandet.

Jag har i min interpellation till statsministern icke åsyftat, att man skall gå längre än till att tillsätta en kommission, som skulle klarlägga samtliga svenska importörers rättsanspråk. Och jag har i motiveringen till min fråga anført, varför jag anser att en sådan åtgärd bör vidtagas. Det talas och skrives alltför mycket i denna fråga, som jag gjort till föremål för interpellation, att det måste anses vara nödvändigt, att det bringas full klarhet i den. Det gäller å ena sidan de svenska affärsmän, som blivit berövade sina tillhörigheter, en del av dem ända därhän, att de bragts till ruin. Men det gäller å andra sidan också de svenska medborgare i allmänhet, som — för att begagna ett milt uttryck — förundra sig över, att dessa importörer icke kunna få sin rätt. Därför anser jag, att det först bör utredas, om rättsanspråk verkligen finnas. Blir det klarlagt att dylika rättsanspråk föreligga, då måste följden bli den, att man försöker att göra dessa gällande. Men om det konstateras, att det icke finnes sådana rättsanspråk, skulle det vara välgörande såväl för importörerna själva som för den stora allmänheten, att man fick besked om att deras anspråk äro ogrundade.

Hans excellens ingick i detaljer beträffande det s. k. 50-procentsavtalet och

sade, att han delade uppfattningen om att detta avtal vore rättsligen bindande. Jag vill säga, att jag anser, att den saken tål vid att diskuteras, först och främst med hänsyn till de förhållanden, som hans excellens berörde i sitt svar och även med hänsyn till de förhållanden, under vilka det tillkom. Detta 50-procentsavtal var icke ett ackordsanbud från Englands sida. Det förefaller, som om man i stället velat begagna sig av den ekonomiskt kritiska situation, vari en del av de svenska affärsmännen råkat, för att *pressa* fram en uppgörelse. England bjöd ju en generell uppgörelse, enligt vilken 50 procent av de beslagtagna varorna skulle behållas av England och den andra hälften skulle återlämnas till svenskarna. Var varan redan försåld i England, skulle de svenska affärsmännen få 50 procent av nettobehållningen. Det hotades vid detta tillfälle från Englands sida med repressalier i form av processernas förhållande, och det ställdes i utsikt, att genom domstolsförfarandet de svenska affärsmännen kanske icke skulle få någon ersättning alls. Det var, såsom herr statsministern också omnämnde i svaret, ett villkor, att 80 procent av samtliga svenska skadeståndskrav skulle inneslutas i detta 50-procentsavtal. Den dåvarande svenska regeringen var — av skäl, som alltjämt framstår såsom oförklarliga — synnerligen angelägen om att genomdriva denna uppgörelse. Särskilt bearbetades en del större importörer, dels naturligtvis för att man genom deras anslutning så mycket lättare skulle kunna få en 80-procentsanslutning och dels också därför, att de större importörerna genom sitt exempel skulle verka på de mindre. På detta sätt kommo svenska firmor, som hade fullt klara papper med England, att tvingas att låta England behålla hälften av deras beslagtagna varor. Jag känner en firma, som från engelsk myndighet hade svart på vitt på att från engelsk prisrättssynpunkt ingen som helst anmärkning fanns mot firmans affärstransaktioner. Denna firma har anslutit sig till 50-procentsavtalet, och ehuru den av engelska myndigheter ansetts ha *full* rätt, har den endast fått *halv* rätt. Här frågar man sig: hur kunde svenska staten medverka till detta? Man kan göra en hel del frågor, men dessa äro kanske väl ogrannläga för att göras från denna plats. Icke minst med hänsyn till dessa förhållanden anser jag, att en kommission, sådan jag tänkt mig, bör komma till stånd.

Med avseende på mitt resonemang om det 50-procentiga avtalets *icke* bindande karaktär kan kanske en och annan säga, att det visserligen kommit till under kritiska förhållanden, men att det dock är ett faktum, att affärsmännen skrivit under och godkänt det, och att det alltså bör vara juridiskt bindande för dem. Om man sålunda anser, att det behövs mera för att visa, att detta avtal icke kan vara juridiskt bindande, vill jag anföra ytterligare några saker. Erbjudandet till de svenska affärsmännen innebar, som jag nyss nämnde, att de svenska varupartierna skulle hälftendelas. Men det är ett faktum, att de svenska affärsmännen icke fått 50 procent. Ty de svenska affärsmännen funno till sin stora överraskning, att man i England tagit betalt för lossningen av varorna, för deras magasinering och för lastning av dem. I verkligheten fingo de svenska affärsmännen icke mer än omkring 40 procent. Man hade icke tagit den minsta hänsyn till de kostnader, som de svenska affärsmännen haft för att bevaka sin rätt i England, och vilka gingo upp till mycket stora summor. Ja, redan detta förhållande måste giva skäl för påståendet, att 50-procentsavtalet icke kan vara juridiskt bindande. Men det finns flera omständigheter! Engelska regeringen hade dikterat, att antingen skulle uppgörelse ske mellan regeringarna om ett 50-procentsavtal eller också skulle alla de svenska fordringarna gå till prISRätten med risk av mångåriga processer och kondemnering av alltsammans. Härav hade en mycket stor del av landets köpmannakår, därtill kraftigt påverkad av sin regering, låtit skrämma sig. Emellertid pågingo vid sidan av underhandlingarna

Svar å
interpellation.
(Forts.)

om 50-procentsavtalet och till och med *efter* dess avslutande underhandsuppgörelser inför Englands generalprokurator, varvid svenska köpmän tillerkändes rätt till större del än 50 procent, ja ända upp till 90 procent av sina varupartier. Det märkligaste av allt är emellertid, att det var en svensk importör, som skrivit under och godkänt 50-procentsavtalet, men fastän saken var så långt avancerad, att hans varuparti var i England registrerat för detta ändamål skrev han och meddelade, att han återtog detta anbud, och när han kort därefter gick i direkt underhandling med generalprokuratorn, lyckades han på ganska kort tid få en uppgörelse om frigivning av 70 procent. Med allt detta för ögonen har man väl fullgoda skäl att åtminstone diskutera 50-procentsavtalets juridiskt bindande verkan!

Syftet med min interpellation var, som jag nyss nämnt, tillsättandet av kommissionen. Om den säger hans excellens i sitt svar: »Jag kan uppriktigt sagt icke inse, att en sådan kommission skulle kunna bringa frågan närmare sin lösning.»

Jag kan i fråga om tillsättandet av en sådan kommission icke underlåta att säga, att man på sina håll har den uppfattningen — och den uppfattningen har också ganska ofta kommit fram i pressen — att de svenska myndigheter, som skött dessa uppgörelseangelägenheter, icke gjort det på ett tillfredsställande sätt. För att resultatet av en sådan undersökning, som jag ifrågasatt, skall mottagas med förtroende och göra slut på allt tal och skrivande i denna delikata fråga, är det nödvändigt, att undersökningen verkställas just på sådant sätt, som jag föreslagit, så att i undersökningen deltaga personer, som äro fullt oberoende av vad som förekommit vid frågans föregående behandling och som åtnjuta fullt förtroende hos de svenska affärsmännen. Sålunda böra i kommissionen finnas några representanter, utsedda av dem. Vad som tidigare förekommit i underhandlingsväg har kanske till det mesta varit av konfidentiell natur. Det är naturligtvis icke meningen, att denna kommission skall få tillfälle att inför offentligheten framlägga allt det, som är av hemlig natur. Avsikten är, att ett par av importörernas förtroendemän skulle få tillfälle att se alla kort på bordet och sedan meddela, till vilka resultat de kommit. Det är hela syftet. Men vägrar man en sådan anordning från regeringens sida, då få vederbörande hava klart för sig, *att man med så mycket större skäl kan misstänka, att saken är sjuk*. Det är med hänsyn till de svenska myndigheternas och de svenska statsmakternas prestige inom vårt eget land, som det är nödvändigt, att frågan utredes just på detta sätt, och det kommer, det kan jag försäkra, dessförinnan aldrig att bli tyst i denna fråga.

På tal om en kommission vill jag som exempel nämna, hur man förfarit i Holland. Även detta neutrala land led hårt under Englands beslagsåtgärder. Det nederländska utrikesministeriet har inrättat en byrå för insamlande av reklamationer på grund av skador och förluster, vållade genom sjökrigsåtgärder. Dessa reklamationer underställas sedan granskning av en kommission, för att därefter, i den mån denna kommission anser kraven vara välgrundade, tagas upp av den nederländska regeringen och göras till föremål för underhandlingar. Det är bevisat, att det för närvarande pågår underhandlingar mellan den holländska och den engelska regeringen i denna sak. I fråga om andra holländska krav är det icke avgjort, om förhandlingar skola inledas. Det pågår alltså just nu en aktion från den holländska regeringens sida för att hjälpa de holländska medborgarna till deras rätt. Varför kan icke den svenska regeringen göra detsamma? Det är väl ingen anledning att utgå ifrån att den engelska regeringen skulle avvisa förhandlingar med den svenska, när den bevisligen för handlingar med den holländska?

Norska och danska affärsmän ha fått full ersättning av England.

Så det sista och det viktigaste! För någon vecka sedan blev det offentlig-

gjort, att England erkänt amerikanska köpmäns skadeståndskrav och att uppgörelse träffats mellan Förenta staternas och Englands regeringar.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

England avvisade på sin tid Förenta staternas anspråk och avvisade dem inför den offentliga opinionen med en gentemot Förenta staterna enastående skärpa. Från medlemmar av vårt utrikesdepartement har det i en intervju i utländsk tidning pekats på detta, och dessa medlemmar av utrikesdepartementet ha framhållit, att det med hänsyn till Englands motstånd mot de amerikanska kraven icke vore någon idé för oss att göra något. Nu har som sagt Förenta staterna och England gjort upp, och den officiella notifikationen om denna uppgörelse meddelades i förrgår. Det visar, hur känslig man i själva verket varit i England för dessa amerikanska krav, som på sin tid förklarades fullständigt oacceptabla. Nu bör man bemärka att denna uppgörelse mellan England och Amerika skett i allra största hemlighet. I en mycket bemärkt engelsk tidning, som gjort reflexioner kring denna uppgörelse, talas det om en »tystnadens sammansvärjning».

Detta faktum, att Förenta staterna, trots allt, fått en uppgörelse med England, bör väl vara lärorikt även för oss. Men skall man taga lärdom av detta, får man icke göra som hans excellens statsministern, när han i sina sista ord i svaret säger, att regeringen kommer att som hittills ägna frågan all nödig uppmärksamhet. Nej, man måste visa, att man är färdig att vidtaga kraftiga åtgärder för att föra fram denna sak till ett gott resultat.

Trots detta svar från hans excellens herr statsministern är det min förhoppning, att regeringen, när den kommit i lugn och ro efter det ansträngande slutet på denna riksdag, är vänlig och tar sig en funderare samt visar de svenska köpmännen och den stora svenska opinionen, att den är färdig att göra allt för att tillvarata deras rätt.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Löfgren**: Herr talman! Tyvärr har statsministern nödgats gå in i första kammaren för att delta i den debatt, som pågår där, så att jag får lov att svara för honom i fortsättningen på denna debatt. Det gör jag så mycket hellre som jag sedan många år för att icke säga alltifrån begynnelsen haft en noggrann kännedom och i många fall en personlig befattning med de saker, som denna interpellation gäller. Jag är bara ledsen att säga, att — för att börja från slutet med interpellantens uppgifter — det finns just ingenting i dem, som är riktigt; och det, som i början sades, var visserligen delvis riktigt, men är icke av beskaffenhet att tjäna till upplysning om sakens verkliga läge.

Interpellanten ville göra gällande, att med övriga länder hade England träffat uppgörelse om ersättning för de förluster, som vållats genom beslagtagning av s. k. prisgods, uppböringning av fartyg m. m. Han nämnde särskilt Norge, Danmark, Holland och Amerika. Jag skall med några ord göra klart, hur det förhåller sig med de olika länder, interpellanten angav.

Från norsk sida har icke träffats något avtal angående ersättning för beslagtagna varupartier annat än i den begränsade omfattning, att ett försäkringsbolag, som heter Aktieselskapet Norsk Varekrigsförsäkring, träffat en uppgörelse av alldeles samma natur som i något större omfattning ägt rum från svensk sida, nämligen en 50 procentsuppgörelse med avdrag för omkostnaderna. Avdraget för omkostnaderna ingår nämligen i själva det kontrakt, som var och en, som antagit det, skrivit under. Det kan alltså icke ha varit någon överraskning för dem, som funno, att deras saldo var minskat med omkostnaderna. Ehuru Norge under kriget i vissa hänseenden behandlades mildare — jag måste söka milda uttryck för vad som hände under kriget — än Sverige och andra makter, ehuru, säger jag, Norge kanske var i en mera gyn-

*Svar å
interpellation.* nad situation än Sverige, har Norge i alla fall icke fått en bättre uppgörelse än vi.

(Forts.)

Vad Danmark beträffar påstår interpellanten, att det också träffat en uppgörelse efter kriget. Åtminstone vet man på officiellt håll ingenting om detta. Däremot är det sant, att på grund av handelspolitiska förhållanden, särskilt på grund av att Danmark hade en annan uppfattning än Sverige om vad som borde iakttagas för neutralitetens bevarande, Danmark tidigare än vi, redan under kriget, lyckades träffa en partiell uppgörelse, som måhända i det stora hela varit mera fördelaktig än den med Sverige träffade. År 1921, sålunda efter kriget, gjordes därefter en framställning från danska regeringen till den svenska, att denna skulle deltaga i en demarche hos engelska regeringen för att få frågan om tillämpningen av den s. k. »smittoteorien» underkastad prövning. Det var en av de nya teorierna i det sista sjökriget, som enligt vad statsministern nyss sade bidrog till en sådan sträng tillämpning av kondemneringsrätten, att långt flera fall, än man tänkt sig vara möjligt enligt vad tidigare ansetts såsom gällande internationell rätt, i själva verket kommo att kondemneras. I dessa fall tog man upp frågan om rättelse och om ett återförande av dessa rättsspörsmål till vad tidigare gällt, vilket i den praktiska tillämpningen skulle ske genom att man fick ersättning i de mål, man tappat tack vare denna »infektions-» eller »smittoteori». Denna teori innebar, att om t. ex. säljaren var en amerikansk firma, som misstänktes för tyska förbindelser, så blev, även om köparen var i den bästa tro och t. o. m. betalat varan, icke blott denna vara ändå kondemnerad, utan den kunde draga andra köparens varor med sig. Man avsåg nu att vinna rättelse häri genom en objektiv rättsprövning. Svenska regeringen förklarade sig villig att biträda denna framställning, men den danska regeringen beslöt sedan låta saken förfalla, tydligen emedan den fått den uppfattningen, att en hänvändelse till den engelska regeringen sannolikt icke skulle leda till något resultat.

Därom har nämligen meddelats — vilket icke torde finnas något hinder att meddela även här — att man innan man övergivit tanken på att taga upp en gemensam aktion gjort en undersökning vilken givit vid handen, att sedan den holländska regeringen i ett av Privy Council avdömt prISRättsmål hemställt om sakens hänskjutande till internationell domstol, brittiska regeringen med skärpa förklarat, att den *icke* komme att medgiva, att de avgöranden, som träffats i överensstämmelse med internationellt gällande regler såsom de uppfattats av Englands kronjurister och sakkunniga i internationell rätt, underkastades revision av internationell skiljedomstol.

Ja, den aktion, som sålunda var påtänkt mellan Danmark och Sverige i första rummet och eventuellt med anslutning från Holland, den blev det icke något av. Då frågar man sig: Är det så, som den ärade interpellanten uppgav nyss, att Holland separat förhandlat om en allmän uppgörelse? Därom har jag nyligen fått det officiella meddelande, att det föres en del underhandlingar med engelska regeringen i några prISRättsmål; men någon som helst demarche för att få en allmän uppgörelse, en allmän revision av de domar, som fällts gentemot holländska fartyg, har icke någonsin vidtagits under de år, som förflutit efter kriget. Sedan vår minister i Haag anmodats inkomma med uppgift, huruvida något resultat uppnåtts vid de angivna förhandlingarna, har han inberättat, dels att förhandlingarna uteslutande gälla reklamationer på grund av uppbringande av nederländska *fiskefartyg* jämte därå befintlig fisk, dels att desamma ännu ej lett till något resultat, dels ock, att inga nya liknande underhandlingar hittills hava inletts.

Så förhåller det sig enligt de officiella uppgifter, som inkommit till utrikesdepartementet, med det påstående, som här lämnats, att man i vissa länder kommit till uppgörelse med England efter kriget.

Så hava vi Amerika. Här skulle jag vilja tillråda att litet närmare taga del av vad statsministern nyss svarat i sin skriftliga kommunikation till kam- *Svar å
i interpellation.*
(Forts.)
maren, varav det framgår, att Amerika tyvärr icke, såsom skedde efter de stora krigen i slutet av 1700-talet, fordrat att få sina mellanhavanden med England från det skede av kriget, då Amerika ännu var neutralt, hänskjutna till internationell skiljedom, utan att Amerika gjort upp på förhandlingsvägen. Men England stod icke i samma ställning till Amerika som till oss, utan det fanns krav på båda sidor, som kunde kvittas med varandra. Vi hava icke fullständiga uppgifter och vi kunna kanske icke få sådana om vad vid denna diplomatiska förhandling överenskommits. Så mycket framgår dock av de erhållna uppgifterna, att när det gällt att beräkna, vad Amerika skulle hava att fordra på grund av uppbringningar o. d., har *icke* medtagits vare sig det, varom särskild uppgörelse träffats, eller vad som blivit materiellt avdömt, d. v. s. fordringar, som blivit ogillade av den engelska prisdомstolen, även om dessa fordringar blivit ogillade på grunder, som icke ansetts överensstämma med internationell rätt. Sålunda, man har frånräknat två kategorier mål vid den allmänna uppgörelsen mellan Amerika och England, nämligen de två kategorier, som äro störst och som statsministern utförligt berörde i sitt anförande i vad oss angår.

Beträffande dem, som hava träffat speciella uppgörelser i svenska prismål, är jag glad — och jag tycker, att alla borde vara det — över, att somliga fått 70 procent, 80 procent och t. o. m. fullt i en del fall.

Även gent emot oss har undantagits, vid den allmänna 50-%-uppgörelsen, dels vad som gått in i de speciella uppgörelserna och dels allt, som materiellt avdömts, d. v. s. som har varit föremål för prisdомstolens realprövning. På den punkten vill jag giva, jag vill icke säga ett förtydligande men väl en popularisering av vad som sades i statsministerns svar. Det må vara sant, att den engelska prisrätten har i kondemnationsmål, vid bedömandet av varudestationer o. d., varit strängare än enligt vad som före kriget betraktats såsom internationell rätt. Men det är likaväl ett faktum, att det finnes inga rättsmedel mot detta förfarande. Det finnes inga rättsmedel om man icke antingen skulle kunna vinna ett medgivande från engelska regeringens sida att få gå till särskild skiljedom eller också kunde få England att medgiva en nyprövning hos Haagdomstolen. Jag är för min del övertygad, att, om man kunnat gå till Haagdomstolen med en del av de mål, här är fråga om, man skulle kunnat få rättelse. Men England har vägrat, både av praktiska och av principiella skäl, att underkasta vad som hänt i sjökriget både nu och tidigare en internationell prövning.

Då frågar jag den ärade interpellanten: Vad vill interpellanten, att man skall göra? Vilka »kraftåtgärder» menar han, att man skall vidtaga, när en dylik hemställan gjorts men avisats av den engelska regeringen? Jag vill påstå, att den svenska regeringen gång på gång utvecklat den största energi, man kan begära, för att få rättelse till stånd. Men när under angivna förhållanden sådan icke godvilligt lämnats och man icke kunnat hänskjuta saken till internationellt rättsligt förfarande, då frågar jag: Vad skall man göra?

Vidare ber jag, herr talman, att få göra en korrigerig även av de uppgifter, som jag betecknade som delvis riktiga men som i varje fall icke styrka möjligheten att nu upptaga frågan om revision. Det må vara sant, att deltagandet i 50-procentsuppgörelsen för många framstod som ett tvång. Särskilt den långa tid, som åtgått, utan att man fått frågorna materiellt bedömda, gjorde, att man började tappa modet och tyckte, att det vore bäst att taga vad som kunde fås. Somliga hade också kommit i en sådan finansiell ställning, att det föreföll dem vara en nödvändighet att vara med om en uppgörelse. Men jag vill ändå protestera mot, att det säges, att det förelåg något direkt —

Svar å
interpellation.
(Forts.)

eller ens indirekt — tvång från engelsk sida, att det på något sätt från den engelska regeringen hotades med några särskilda påföljder, därest icke 50-procent uppgörelsen toges. I själva verket var det ju så, att 50-procents-uppgörelsen i första rummet rörde fartyg och last, som försäkrats i statens krigsförsäkringskommission. Vid sidan därav funnos visserligen enskilda bolag, som meddelat försäkringar, samt andra enskilda, som voro parter. Men för de allra flesta varorna var det statens krigsförsäkringskommission, som förde förhandlingar för sina klienters räkning med England; och då villkoret, att 80 procent av varuägarna skulle ansluta sig, uppställdes från engelsk sida — vilket var tämligen naturligt, då man ville hava en uppgörelse, som framstod såsom i det närmaste allmän — erhöll statens krigsförsäkringskommission givetvis ett direkt intresse att i mesta mån minska sina risker genom att få en uppgörelse till stånd. Också de enskilda bolagen och de oförsäkrade varuägarna hade ett dylikt intresse.

Det kan icke heller utan vidare sägas, att i stället för 100 procent fingo dessa varuägare, sedan omkostnaderna avdragits, allenast 40 procent. I själva verket var det nog ofta så, att genom att varorna stigit i pris fingo de om icke 100 procent så i alla fall något mer än 50 procent av varans ursprungliga värde. Härmed må dock förhålla sig hur som helst; men talet om, att det förelåg från engelsk sida något personligt tvång mot de enskilda varuägarna, är överdrivet och oriktigt samt bör knappast få förekomma på en sådan plats som denna.

Emellertid finnas ju särskilda fall, där man tyckt, att denna 50-procents-uppgörelse drabbat för hårt. I själva verket ha stundom de engelska myndigheterna själva förklarat, att ifall man fortsatt processen — därtill var ingen förhindrad, utan alla kunde låta bli uppgörelsen och fortsätta processa — så skulle man med säkerhet även enligt engelsk prizrätt uppfattning hava vunnit saken. Den ärade interpellanten beklagade, att även i sådana fall, där det vore uppenbart, att man skulle vunnit, om man fortsatt, full uppgörelse efteråt har vägrats. Ja, herr Holmström, men det är just i ett sådant fall — antagligen just det, som den ärade interpellanten själv avser — vilket regeringen upptagit som typfall och där den sökt genom förhandlingar med den engelska regeringen få ersättning. Detta har emellertid, hittills åtminstone, icke lyckats.

Men även om vi frånse 50-procents-uppgörelsen och taga bort vad som är materiellt avgjort i prizrätt — i vilket senare fall saken icke kan komma till internationellt forum utan måste anses, åtminstone rättsligt sett, förlorad — hava vi dessutom otvivelaktigt en hel del fall, där det ännu kan finnas möjlighet att vinna en uppgörelse. Dessa fall hava ingalunda tappats bort i några arkivskåp — det har nog den förening, som tagit de engelska varuägarnas intressen sig an, dragit försorg om. Tid efter annan har man sökt passa ett tillfälle, som vore lämpligt att urgera de anspråk, som må finnas kvar och då det kunde finnas någonting att göra åt dem. Det är också om dessa, som statsministern säger, att utrikesdepartementet i fortsättningen givetvis icke skall underlåta att se till, om det finnes möjlighet att snarast få till stånd en uppgörelse, helst då i samråd med och under medverkan av de stater, som hava ungefär samma läge härvidlag som Sverige.

Men för den saken behöves icke någon särskild undersökning, icke tillsättandet av någon kommission. Om jag fattade den ärade interpellanten rätt, är det heller icke så mycket fråga om att få tillsatt en kommission för att taga reda på de individuella återstående fall, där det rättsligen ännu kan finnas utsikt att få ersättning. Jag hoppas, att dessa fall äro så många som möjligt. Men vad interpellanten närmast synes vilja är däremot en kommission, som skall sätta sig till granskning av de åtgärder, som vidtagits av ti-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

digare regeringar och av dem, som eljest haft å ämbetets vägnar med denna sak att göra. Jag vill säga, att icke håller jag mycket på prestigesympunkter; men så mycket måste jag som regeringsledamot hålla på, att, då vi hava en riksdag och ett konstitutionsutskott, vi icke ämna på en enskild interpellants eller en enskild förenings begäran sätta till någon extra kommission av utomstående för att se till, huruvida den ena eller den andra regeringen, den ene eller den andre ministern, fullgjort sin plikt eller icke. Man kan icke behandla dylika saker på det sättet, utan laga då att saken tages upp genom förslag i riksdagen — och om något fel begåtts så var god och anmärk på felet! Men helst skulle jag velat se, att man hade det förtroendet till regeringen, att man gemensamt avvaktade de lägliga tillfällen som kunna ges för fortsatt förhandling. Den politiska situationen kan förändras, så att till och med andra spörsmål och krav än i den begränsade omfattning som jag närmast tänkt mig skulle kunna upptagas till förhandling med England. Men en sådan aktion understödjdes icke, läget förbättras icke genom att offentligen bringa denna sak under diskussion på sådant sätt, att man förbiser fakta och de omständigheter under vilka de i och för sig ledsamma förfogandena över våra varor ägt rum under världskriget.

Den ärade interpellanten har talat så mycket om pressen, och jag har gubbers den största respekt, för att icke säga förskräckelse, för pressen. Men jag tror ändock, att man på den vägen icke kommer så värst långt med att hota eller att vi böra taga hänsyn till en hel del alltför starkt färgade eller ovederhäftiga uppgifter i pressen, allra minst om det är fråga om en press, som man icke kan anse sitta inne med en så särskilt dominerande sakkunskap eller ens god vilja i den *sak* det är fråga om.

Herr **Holmström** i Gävle: Herr talman! Jag får lov att säga, att hans excellens ministern för utrikes ärendena har lagt i min mun ord, som jag aldrig fällt. Jag har för säkerhets skull kontrollerat detta i mina anteckningar. Jag har sålunda aldrig talat om en *allmän* uppgörelse för Danmark, aldrig talat om en *allmän* uppgörelse för Holland, utan sagt att danska och norska köpmän fått full ersättning. Jag har beträffande Holland tvärtom meddelat, att där är en kommission tillsatt, som från fall till fall bedömer, huruvida rättsanspråk finnas, och att, i mån som det är klart, varje speciellt fall föres fram till förhandlingar. Jag skulle även hava sagt — och det ansågs av hans excellens såsom mindre lämpligt att sägas från denna plats — att det skulle utövats *tvång* från Englands sida för att få anslutning till 50-procentsavtalet. Jag uttryckte mig icke så. Och det vore väl meningslöst att tala om tvång i det stycket! Jag sade, att det hade *hotats* med repressalier. Men det kan ju hända, att detta icke gjorts *direkt* från engelska vederbörandes sida till våra köpmän. Det är möjligt att det är de *svenska* vederbörande, som till de svenska köpmännen sagt ungefär så här: om ni icke taga detta nu, så kommer man att hålla på att processa i mycket lång tid, och till slut får ni icke något alls. (Jag ser nu en person här i kammaren, som är inne i saken, nicka sitt instämmande härtill.)

Till slut vill jag nämna, att jag naturligtvis aldrig tänkt mig av den ifrågasätta kommissionen någon granskning å la konstitutionsutskottet över regeringens och vederbörande myndigheters åtgärder i detta stycke. Det finns nog något i vad jag sagt, som ger anledning till den misstanken. Ty jag har ju anfört, att mycket av vad som från svenska myndigheternas sida gjorts i denna sak, borde få ses på av ombud för de svenska köpmännen. Men någon granskning å la konstitutionsutskottet har jag, som sagt icke drömt om. Huvudsaken är, menar jag, att man skulle granska *rättsanspråken*. Det är huvudsaken med kommissionen. Det har talats och skrivits så mycket i denna sak, att man måste bringa full klarhet i den.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Hans excellens utrikesministern började med att säga, att ingenting är riktigt i vad jag anförde. Då vill jag nämna, att jag har försökt sätta mig in i denna fråga ganska ordentligt. Jag har haft tillfälle att läsa hela korrespondenser från firmor, såväl med utrikesdepartementet som med vederbörande i England, med generalkonsuln i England, med generalprokuratorn där, så visst har jag satt mig in i frågan. Jag tror därför att det är för mycket sagt, att ingenting är riktigt av vad jag anförde. Dessutom anförde jag en del saker, som jag tagit ur fackpressen, vilken press hans excellens dock icke satte så mycket värde på. Jag har dock dessa uppgifter, som faktiskt kunna bevisas. Men låt oss då, eders excellens, icke resonera om detta nu! Jag går ut från det faktum, att jag står här och säger att det *är* riktigt, eders excellens säger att det *icke är* riktigt. Vore det icke lämpligt då, att vidtaga en sådan enkel åtgärd som att tillsätta en kommission för att utreda detta, så att den stora svenska allmänheten får klart för sig, vad som är rätt och vad som icke är rätt.

Här ser man, huru en del av dessa köpmän driva en propaganda för att svenskar icke skola köpa i England, och att sålunda England skall bojkottas. Det kan bli till skada för vår export på England. Vore det icke även från den synpunkten av utomordentligt stor betydelse att frågan bleve klarlagd genom en sådan ofantligt enkel apparat, som att tillsätta en kommission, vari, låt oss säga, två representanter äro utsedda av de, som närmast äro berörda av undersökningen. Jag förstår icke vad man har för rädsla för detta.

Jag kan försäkra eders excellens, att det anförande, som nu hölls av eder, som skall företräda de svenska köpmännens intressen utåt, kommer att mottagas med mycket stor besvikelse — det kan ju hända, att man på annat håll är tacksam för vad eders excellens försökte förklara beträffande Englands åtgärder — men från de svenska köpmännens sida kommer det att bli en mycket stor besvikelse. Jag är enveten nog att ånyo uttala den förhoppningen, att det, trots allt, skall kunna bringas klarhet i denna sak på det sätt jag föreslagit.

§ 11.

Svar å
interpellation.

Ordet erhöles härefter av chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Meurling**, som yttrade: Herr talman! Med kammarens medgivande har herr Samuelsson till mig riktat det spörsmål, huruvida man har att förvänta, att utredning i fråga om pensioneringen av banarbetare och omlastare vid statens järnvägar kan vara slutförd så, att frågan kan framläggas och således definitivt beslut fattas vid 1928 års riksdag.

Innan jag besvarar den av interpellanten till mig ställda frågan, vill jag angående pensionsfrågans läge med avseende å statens järnvägars icke-ordinarie personal samt angående den härmed sammanhängande frågan om pensioneringens ordnande för icke-ordinarie personal jämväl inom andra grenar av statsförvaltningen lämna några korta upplysningar. För sammanhangets skull nödgas jag även omnämna ett par detaljer, som av interpellanten redan berörts.

För närvarande äro vid statens järnvägar verkstads- och förrådsarbetare, i den mån de innehava stadigvarande anställning, i åtnjutande av rätt till tjänstepension. Nämda arbetarkategoriens pensionsförhållanden regleras genom ett den 29 juni 1917 utfärdat, från och med den 1 januari 1918 gällande reglemente för statens järnvägars pensionskassa för pensionering av icke-ordinarie personal. Sedan flera år tillbaka har frågan om en revision av detta pensionsreglemente för icke-ordinarie personal vid statens järnvägar stått på dagordningen.

Såsom bekant antogs vid 1920 års riksdag en ny pensionslag för kommunikationsverkens ordinarie befattningshavare, vilken lag grundades på i viss mån

nya pensioneringsprinciper. I samband härmed har det visat sig erforderligt att närmare anpassa de för extra-ordinarie och extra tjänstemän gällande pensionsbestämmelserna efter den nya pensionslagen.

Det behov av en omarbetning av pensionsreglementet för icke-ordinarie personal, som sålunda uppstått vid bland annat statens järnvägar, föranledde Kungl. Maj:t att den 11 juni 1920 uppdraga åt kommunikationsverkens lönekommitté att verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om pensionering av viss statsanställd icke-ordinarie personal. Lönekommittén avgav den 6 november 1922 sitt betänkande angående pensionering av icke-ordinarie personal vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

I de över betänkandet från vederbörande verksstyrelser infordrade utlåtanden gjordes emellertid erinringar av den betydelse, att detsamma icke ansågs böra utan ytterligare utredning föreläggas riksdagen. Ärendet hänsköts därför till 1921 års pensionskommitté, vilken tidigare fått i uppdrag att utreda frågan om en ordnad tjänstepensionering för icke-ordinarie personal inom andra grenar av statsförvaltningen än kommunikationsverken. I utlåtande den 30 juni 1926 har sedermera 1921 års pensionskommitté framlagt nytt förslag beträffande den vid kommunikationsverken anställda icke-ordinarie personalen.

Sedan vederbörande ämbetsmyndigheter yttrat sig över det av pensionskommittén sålunda avgivna förslaget ävensom över ett av samma kommitté uppgjort förslag till civil tjänstepensionslag, har Kungl. Maj:t den 4 september 1926 bemyndigat chefen för finansdepartementet att tillkalla tre sakkunniga för att inom finansdepartementet biträda vid överarbetande av det nämnda förslaget till civil tjänstepensionslag samt av vissa andra pensionsfrågor, däribland frågan om den icke-ordinarie personalens vid kommunikationsverken pensionering. Nämnda sakkunniga, den s. k. 1926 års pensionsutredning, som helt nyligen avgivit betänkande med förslag till ny civil pensionslag, innefattande jämväl bestämmelser angående pensionering av extra ordinarie tjänstemän med flera inom allmänna civilförvaltningen och månadslönare vid marinen och därmed jämförliga befattningshavare vid armén, äro enligt vad jag inhämtat för närvarande sysselsatta med behandling av pensionskommitténs förberörda förslag dels rörande inordnande av icke-ordinarie personal i tjänstemännaställning vid kommunikationsverken under den för ordinarie befattningshavare vid dessa verk gällande pensionslagen dels ock rörande pensionering av arbetarpersonal såväl vid kommunikationsverken som inom statsförvaltningen i övrigt; och lärer utlåtande i ärendet vara att förvänta inom den närmaste tiden.

Bland de nya grupper icke-ordinarie personal vid statens järnvägar, som borde komma i åtnjutande av rätt till tjänstepension grundad på avgiftsplikt, hade kommunikationsverkens lönekommitté jämväl upptagit de stadigvarande banarbetarna och omlastarna vid statens järnvägar. Spörsmålet rörande dessas pensionering hade redan tidigare av järnvägsstyrelsen förts på tal i skrivelse till Kungl. Maj:t den 20 december 1919, vari styrelsen med hänsyn till deras anställning uppdelat banarbetarna i tre grupper, nämligen stadigvarande arbetare, säsongarbetare och tillfälliga arbetare. Den förstnämnda gruppen omfattade sådana arbetare, som antogs för tillgodoseende av ett till synes bestående behov av arbetskraft året runt och som i avseende å sin tjänsteställning vore fullt jämförliga med verkstads- och förrådsarbetare med stadigvarande anställning samt syntes böra komma i åtnjutande av pensionsrätt. Vad angår omlastarna borde jämväl dessa, för så vitt de vunnit mera stadigvarande anställning, enligt järnvägsstyrelsens mening komma i åtnjutande av pensionsrätt.

I det av pensionskommittén år 1926 avgivna förslaget till pensionering av arbetarpersonal vid kommunikationsverken finnas även de stadigvarande banarbetarna och omlastarna upptagna bland de icke-ordinarie anställningshavare, som skulle åtnjuta rätt till tjänstepension.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår föreligga sålunda förslag rörande ordnande av de stadigvarande banarbetarnas och omlastarnas vid statens järnvägar pensionsförhållanden, men är denna fråga föremål för ytterligare behandling av 1926 års pensionsutredning, varför någon slutlig lösning av detta spörsmål icke ännu kunnat komma till stånd. Detta är dock önskvärt, då det här gäller personal, som med hänsyn till anställnings- och löneförhållanden måste sägas vara jämförbar med sådana arbetargrupper vid statens järnvägar, som redan åtnjuta förmånen av pensionsrätt. De stadigvarande banarbetarna, vilka för närvarande uppgå till omkring 500, och de till ett 60-tal uppgående stadigvarande omlastarna äro emellertid i detta hänseende i samma läge som åtskilliga andra grupper mera fast anställda arbetare inom statsförvaltningen, vilkas pensionsfråga likaledes väntar på avgörande. Detta är sålunda förhållandet beträffande arbetare vid arméns fabriker och verkstäder, vid marinens varv och anläggningar, vid myntverkets verkstäder m. fl., vilka tillhoppa uppgå till omkring 7,000. Att definitivt lösa pensionsfrågan allenast för vissa enheter av dessa grupper torde icke vara lämpligt, då så vitt möjligt enhetliga bestämmelser uti detta hänseende synas mig böra tillämpas för statsförvaltningen i dess helhet.

Med hänsyn till det samband, samtliga nu berörda pensioneringsspörsmål äga med varandra, synes det mig önskligt, att dessa frågor komma under riksdagens prövning i ett sammanhang. Huruvida detta kan äga rum redan vid 1928 års riksdag är i avvaktan på utredningens slutförande icke möjligt att nu bedöma, men det skall givetvis vara mig angeläget att snarast möjligt söka åvägbringa en lösning av förevarande fråga, som så länge stått på dagordningen.

Jag anser mig slutligen böra nämna, att i avvaktan på lösningen av de stadigvarande banarbetarnas pensionsfråga de till ett hundratal uppgående banarbetare samt ett fåtal omlastare, som på grund av ålder eller sjukdom äro oförmögna till arbete, av järnvägsstyrelsen beviljats ledighet med åtnjutande av viss sjukavlöning, vilken allt efter tjänsteärens antal växlar från två till tre kronor per dag. Med anledning av interpellantens uttalade tvekan i detta avseende får jag meddela, att järnvägsstyrelsen, enligt uppgift, ej kommer att upphöra med denna avlöning i avvaktan på pensionsfrågans lösning.

Vidare anförde:

Herr Samuelsson: Herr talman! Jag får också tacka herr statsrådet för det svar, jag erhållit på min interpellation, och särskilt vill jag göra det å den personals vägnar, som jag här företrätt och varför jag särskilt interPELLERAR. Det är ju klart och tydligt, att det råder en viss misströstan bland denna personal, när man ser, att utredningen här pågått under en tidrymd av åtta år.

Jag ser av svaret, att herr statsrådet icke kan lämna det svar, som jag hade önskat i min interpellation, på grund av att utredningen ännu icke är klar. Men det framgår dock av svaret, att frågan intresserar herr statsrådet mycket, och därför förmodar jag även, att man nu har ett vänta, att förslag i ärendet kommer att föreläggas kanske nästa års riksdag. Jag har under den tid, jag varit riksdagsman, knappast varit hemma i min hemort någon gång utan att jag blivit uppvaktad av denna personalgrupp. Och jag har icke mindre än ett femtiotal kamrater inom min egen avdelning, som jämnt och ständigt göra påstötningar och förfrågningar om, huru långt denna fråga har avancerat. I anledning därav har jag även nästan varje år hört mig för hos ledamöterna av 1921 års pensionskommitté. Och nästan vid varje tillfälle, när jag resonerat med dem, har man lämnat mig det svaret, att man förmodade, att frågan skulle kunna framläggas vid nästa års riksdag. Det svaret har jag även för mitt vidkommande lämnat till personalgruppen. Det har gått så undan

för undan, och det är just detta, som varit anledningen till att jag nu vid årets riksdag velat fråga regeringen själv för att på så sätt få mera bestämt och definitivt svar på denna fråga.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Det framgår också, som jag påpekat i min interpellation, att dröjsmålet med denna frågas realiserande nog mycket är beroende på den sammansmältning, kan man säga, som är gjord med andra verks personal, när det gäller hela detta pensionsförfarande. Jag vill icke därmed säga annat, än att det är lika nödvändigt för de andra verkens extra ordinarie personal att få sin pensionsfråga ordnad. Men jag förmodar, att detta är huvudanledningen till att frågan dröjt så länge, som den gjort. Jag vill emellertid hoppas, att när nu utredningen, som det framgår av svaret, kommer fram när som helst, man kan vänta den under sommarens lopp, och att detta bör leda dithän, att man ser till, att spörsmålet kan framläggas till avgörande till nästkommande års riksdag.

Jag vill även understryka mitt erkännande av det svar, som järnvägsstyrelsen kommit med i anledning av den sjukavlönade personalen. Ty det har gjorts en del ansatser att skilja dessa personer från sina befattningar med mindre eller större gratifikationer. Och det kanske också har varit en stor anledning till misströstan hos personalgruppen. Man får alltså efter det svar, som här lämnats, förmoda, att åtminstone icke sådana åtgärder vidtagas, när det gäller att skilja dem från sina befattningar. Jag vet dock, att vid de underhandlingar, som man haft rörande banarbetarna, i synnerhet med vederbörande befäl, har man från befälets sida jämnt och ständigt sagt — och det med rätta — att denna personalgrupp, som på detta sätt går sjukavlönad, är till hinder, när det gäller befordran av säsongarbetare. Man har dessa fast anställda banarbetare i rullorna, och det gör, att gruppen på detta sätt blir rätt så stor. Från vederbörande befäls sida är det därför även en vinst att få denna pensionsfråga ordnad och få dessa personer bortförda, varigenom man även lättare kan få till stånd befordran för säsongarbetarna, som trots allt hava ständigt sysselsättning.

Jag vill, som sagt, med detta endast uttrycka den förhoppningen, att denna personalgrupp nu har att vänta, att frågan avancerat så pass, att den kan föreläggas nästkommande års riksdag.

Herr Hage: Herr talman! Jag har i år väckt en motion, som delvis berör den personalgrupp, som det här är fråga om. Och då jag dessutom i min hemort alltjämt får förfrågningar, om det till slut blir allvar av denna utredning, skall jag också be att få säga några ord i denna fråga.

Jag vill då för min del först påstå, att många gånger, när det gäller sådana här utredningar berörande folk, liggande så att säga på botten av samhället, gör man sig sannerligen ingen brådska, under det att — som vi icke minst kunnat konstatera under detta år — när det gäller intressen, som ligga högre upp, som t. ex. röra aktieägare etc., så går det ganska fort att utreda saker och ting.

Jag skulle för övrigt i detta sammanhang också vilja påtala en sak, som ligger så att säga alldeles intill denna fråga. Det var nämligen så, att jag 1920 väckte en motion, som utan motstånd gick igenom i båda kamrarna, om utredning av dessa och andra icke ordinarie befattningshavares änkors och barns pensionering. Denna fråga, som riksdagen nu har före i dag, har under vissa delar av utredningen varit överlämnad till samma beredning. Nu är frågan den, huruvida man icke kan ha anledning att tro, att när denna fråga, som vi i dag behandla, icke kommit så långt, så blir följden den, att den fråga, som ligger efter i tidsföljden, nämligen att bereda pension för änkor och barn till icke ordinarie befattningshavare i statens tjänst, kommer att ännu mera

Svar å
interpellation.
(Forts.)

trängas tillbaka genom detta. Man frågar sig också ständigt och jämnt, om det icke blir något allvar även av denna sak. Och särskilt emedan jag väckte motion 1920 och då fick igenom ett enstämmigt skrivelseförslag, frågar man mig genom brev och annorledes, huru saken avancerat. Och på dessa frågor kan jag endast svara, att vi visserligen upptagit frågan till behandling vid statens järnvägar, i det att vår änke- och pupillkassa igångsatt en utredning, men att hela frågan i övrigt ligger för fäfat. Jag har en känsla av, att orsaken till att det går så långsamt med sådana här saker är bl. a. den omständigheten, att när det blir fråga om en utredning, är det vissa personer, som så att säga hava monopol på att utses till att utreda alla möjliga frågor. Följden blir den, att dessa människor bli så överbelastade med utredningsuppdrag, så att de, som dessutom äro riksdagsmän, få springa från det ena sammanträdet till det andra. De hinna ingenting. Man kan ju heller icke begära underverk av människor. Vi, som äro riksdagsmän, kunna icke arbeta mer än, låt mig säga 14 timmar om dagen. Det är nog det mesta vi kunna stå ut med.

Ja, det är verkligen en brydsam fråga detta! Och jag skulle vilja säga, att jag undrar, om det icke skulle vara nyttigt att övergå till ett annat system på detta område. Nog finns det personer bland dem, som sysselsättas i det parlamentariska livet eller som i övrigt syssla med sådana här saker, vilka äro lämpliga för utredningsarbeten, så att man icke behöver taga ut personer endast ur en liten, liten krets, som kanske få tre, fyra, fem, sex uppdrag, så att de få springa och nosa på det ena och det andra och faktiskt icke hinna sätta sig in i de olika frågorna.

Jag föranledes till denna reflexion, och jag skulle verkligen vilja sluta mitt anförande med att säga, att det skulle vara synnerligen önskligt, om den nu sittande regeringen ville upptaga denna fråga till prövning. Det är naturligtvis så, att *alla* regeringar hava syndat mot detta, men jag skulle vilja, som sagt, sluta mitt sista anförande vid denna riksdag med att sända en maning till regeringen att upptaga denna fråga till övervägande. Det är verkligen en mycket stor och viktig fråga, och den är av grundläggande betydelse för hela riksdagsarbetet.

§ 12.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde tisdagen den 7 i denna månad ämnade besvara herr Almquists interpellation angående Norrlands landsarkivfråga.

§ 13.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bankoutskottet:

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställning angående förhöjning av ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 11 B, angående regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte

huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till allmänna indragningsstaten för budgetåret 1927—1928; samt

från andra lagutskottet:

nr 281, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 30 juni 1913 (nr 120) om allmän pensionsförsäkring dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 282, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 14.

Till bordläggning anmälades:

sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial, nr 6, angående ersättning åt sekreterare och vaktbetjäning hos sammansatta stats- och andra lagutskottet för behandling av Kungl. Maj:ts propositioner nr 113 och 114; och

andra lagutskottets memorial, nr 35, angående arvode åt den, som inom andra lagutskottet biträtt vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas m. m.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Olsson* i Mora från och med den 4 innevarande juni till riksdagens slut.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.12 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 7 juni:

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 31 nästlidna maj förda protokollen.

§ 2.

*Svar å
interpellation.*

Ordet lämnades härefter på begäran till chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Almkvist**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr H. K. H. Almquist till mig framställt följande spörsmål:

1) Kan man inom de ganska vida kretsar, som betrakta en lösning av Norrlands landsarkivfråga såsom ett icke blott för denna landsända, utan över huvud för den nationella kulturvården viktigt önskemål, räkna på att regeringen hyser ett verksamt intresse för denna fråga och, särskilt med tanke på att den så länge varit under utredning, snarast möjligt ämnar taga initiativ till en sådan lösning?

2) Om så är fallet — är herr statsrådet i tillfälle att meddela, hur regeringen i själva huvuddragen tänker sig lösningen, särskilt i vad angår den arkivtyp, som bör komma i fråga, och det ena eller andra arkivets förläggningsort?

I anledning härav får jag anföra följande:

Kort efter det den nu gällande landsarkivorganisationen av år 1902 trätt i verksamhet, uppkom frågan om inrättande av särskilt landsarkiv för Norrland. En till 1907 års riksdag av Kungl. Maj:t i ämnet gjord framställning avvisades av riksdagen, huvudsakligen på grund av den bristande utredning, som ansågs då föreligga. Sedan dess har frågan varit föremål för noggranna och ingående undersökningar och utredningar från den centrala arkivmyndighetens, riksarkivets sida, och i upprepade framställningar hava de lokala ortsmyndigheterna framhållit de olika önskemål, som från vederbörande orters sida förefunnits.

Orsaken till att frågan om det norrländska landsarkivet ännu icke blivit löst, torde ej hava berott på någon bristande insikt från Kungl. Maj:ts sida om frågans vikt och betydelse, utan fastmer på svårigheten att ena de olika ortsintressena beträffande det tilltänkta landsarkivets förläggning och att på ett praktiskt och för statsverket ekonomiskt sätt lösa den därmed förenade lokalfrågan. Det bör icke undanhållas, att det starka intresse, som i Norrland finnes att få arkivfrågan löst, manifesterat sig i två starkt framträdande, av erkännansvärda lokalintressen framburna särmeningar, vilka hävdad, den ena kustbygdens och den andra det inre Norrlands företrädare vid avgörandet av den lämpligaste förlägningsplatsen. De orter, som härvid närmast varit i åtanke, hava varit Härnösand och Östersund, och det ligger i öppen dag, att det varit förenat med ej ringa vanskligheter att träffa det rätta avgörandet på denna punkt i en så pass betydelsefull fråga som den nu förevarande. Härtill kom-

mer ock såsom nyss antytts, de ekonomiska synpunkterna, som givetvis måste spela en ej oväsentlig roll, därvid det för staten bör framstå såsom i hög grad önskligt att söka lösa såväl en eventuell byggnadsfråga som spørsmålet om en ändamålsenlig förvaltningsorganisation för ett norrlänskt landsarkiv på ett sätt, som ej medför allt för stora kostnader för statsverket. Särskilt beträffande lokalfrågan hava omständigheter förelegat och under ärendets behandling uppkommit, vilka medfört att detsamma kommit att kombineras med åtskilliga andra nybyggnadsfrågor i vissa norrländska städer, närmast med frågan om nybyggnader för lantmäterikontor i Härnösand och Östersund.

Då riksarkivet i december 1926 gjorde sin sista framställning till Kungl. Maj:t i denna fråga, togs enligt min mening ett viktigt steg i riktning mot frågans lösning. Denna riksarkivets framställning gick, som bekant, ut på förläggande av ett landsarkiv för större delen av Norrland till Härnösand samt en arkivdepå för Jämtland och Härjedalen till Östersund. Men ännu stod med hänsyn till flera svävande byggnadsfrågor i nämnda båda städer lokalfrågan för de tilltänkta arkivorganisationerna öppen.

Vad den sistnämnda frågan beträffar, har vid årets riksdag omständigheter inträffat, som tyda på en gynnsam lösning av detta spørsmål. I sitt utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående förhyrande av bostad åt landshövdingen i Västernorrlands län jämte i ämnet väckta motioner har statsutskottet föreslagit anvisande av erforderligt belopp till uppförande i Härnösand av nybyggnad för Västernorrlands läns lantmäterikontor; i sin motivering har utskottet framhållit, att, enligt vad utskottet erfarit, vid förläggande av ett landsarkiv till Härnösand staden skulle vara villig kostnadsfritt ställa tomt till förfogande för ändamålet. Närmast avsåges ett ovanför nya landsstatshuset vid Nybrogatan beläget tomtområde av storlek att också erbjuda utrymme för lantmäterikontor. I anledning härav uttalade utskottet, att intet syntes vara att erinra emot den nya lantmäterikontorsbyggnadens förläggning till den sålunda ifrågasatta tomten under förutsättning att erforderligt tomtområde utan ersättning ställdes till förfogande samt att i övrigt byggnadsarbetena icke härigenom fördröjades eller fördrojdes. Utskottets hemställan har av kamrarna bifallits.

Vidare har statsutskottet i sitt utlåtande i anledning av väckta motioner om anslag till nybyggnad för lantmäterikontoren i Kopparbergs län och Jämtlands län m. m. hemställt om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av de synpunkter utskottet i sitt utlåtande anfört, föranstalta om skyndsamt utredning rörande nya lokaler för bland annat lantmäterikontoret i Jämtlands län. I sin motivering framhåller utskottet, att länsstyrelsen förordnat, att en lantmäterikontorsbyggnad uppföres å en av staden kostnadsfritt erbjuden tomt norr om stadens planlagda område intill den s. k. fornbyn; där skulle också plats kunna beredas för en tilltänkt arkivdepå för Jämtlands län. Utskottet gör också för sin del gällande, att med spørsmålet om nybyggnad för lantmäterikontoret i Östersund i viss mån även sammanhängande frågan om anordnande av en arkivdepå i nämnda stad. Även denna utskottets hemställan har vunnit riksdagens godkännande. Uppenbarligen bör enligt min mening den kommande utredningen beakta de båda frågor, som här beröras, och deras inbördes sammanhang.

Inom regeringen har den önskan varit starkt företrädd att frågan om landsarkivorganisationens utsträckning till Norrland skulle kunnat föreläggas 1927 års riksdag. Regeringen inser nämligen till fullo den nuvarande ordningens olägenheter och hyser den bestämda uppfattningen, att dessa böra med det snaraste avhjälpas. Emellertid har regeringen icke kunnat undgå att finna,

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

hurusom den hittills förebragta utredningen icke synes i allo uttömmande. Frånsett frågan om lokaler och nybyggnader torde en ytterligare utredning vara erforderlig i själva sakfrågan, framför allt med hänsyn till arten och omfattningen av de olika nu på spridda ställen förvarade arkivbestånd, som böra sammanföras i ett eller eventuellt flera arkiv. Regeringen, som med intresse följer ifrågavarande angelägenhet, hyser den förhoppningen att kunna, sedan den ytterligare utredning, som synes erforderlig, kommit till stånd, för nästa års riksdag framlägga det förslag, som härav påkallas.

Vidare yttrade

Herr **Almquist**: Herr talman! Jag ber att få till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framföra mitt förbindliga tack för det svar han avgivit å min interpellation. Jag vill tillägga, att jag redan tidigare blivit övertygad om det personliga intresse, som herr statsrådet hyser för det ifrågavarande ärendet, och jag är honom förbunden för detta intresse.

Då emellertid interpellationen blivit framställd, har detta skett för att jag och denna kammare skulle få något närmare kännedom om vad regeringen i dess helhet tänker i hithörande stycken. Jag tror, att om svaret kunnat avgivas något tidigare, hade vi i riksdagen från olika håll — och säkerligen också från de nu tämligen glest besatta, för att icke säga övergivna norrlands-bänkarna — fått höra uttryck för intresse och kanske också för bekymmer i sammanhang med denna fråga.

Det är i själva verket så, som också herr statsrådet framhöll, att åtskilliga olägenheter och risker äro — och måste vara — förknippade med de nuvarande förhållandena. Jag skall nämna bara ett exempel på de olägenheter, som nödvändigtvis måste följa med en ofärdig organisation. Det förekommer då och då arkivärenden — jag kan erinra om de upplösta militära församlingarna — då fråga uppstår, vart de av upplösta organisationer efterlämnade arkiven skola taga vägen. Om nu statsmakterna komma till den uppfattningen, att dessa arkiv förr eller senare böra överlämnas till landsarkiven, så är saken klar beträffande de södra och mellersta delarna av riket. Men hur skall man förfara beträffande Norrland? Där måste man söka sig andra utvägar, och lösningen blir kanske långt ifrån tillfredsställande. Detta är bara ett exempel, men många liknande skulle kunna anföras. Och vad riskerna med den nuvarande ordningen beträffar, behöver jag endast erinra om den fara för brand, som alltid hotar, vidare om den lömska faran för fuktens stillsamma förödelse och slutligen om allt som sammanhänger med bristande vård. Jag vill därmed icke ha sagt, att icke många av de små norrländska arkiven, t. ex. kyrkoarkiven, äro väl vårdade, men lika säkert är, att på åtskilliga andra håll svåra missförhållanden kunnat konstateras.

Det är nu för mig mycket tillfredsställande, att regeringen inser den nuvarande ordningens olägenheter och hoppas kunna framlägga förslag i frågan för nästkommande års riksdag. Det är klart, att min tillfredsställelse skulle varit ännu större, om herr statsrådet icke hade — jag vågar nästan säga *hotat* med ytterligare utredning, ty utredning är ju alltid farlig, då det gäller trängande reformkrav. Jag har från början sett saken så, att vad angår det principiella spørsmålet, rörande arkivtypen och den ena eller andra förläggnings-orten, en ganska tillfyllestgörande utredning redan föreligger, och jag vågar i detta sammanhang erinra om att frågan i själva verket utretts under loppet av mellan 20 och 30 år. Men det är å andra sidan tydligt, att, såsom också herr statsrådet framhöll, en hel del tekniska spørsmål måste bli föremål för särskild utredning och behandling.

Herr statsrådet yttrade sig mycket obestämt i frågan, huruvida arkivalierna

borde sammanföras i ett eller flera arkiv, och herr statsrådet var icke i tillfälle att säga något om arkivtypen eller de förläggningsorter, som böra anses såsom de lämpligaste. På samma gång jag tacksamt erkänner regeringens och framför allt herr statsrådets intresse och goda vilja i detta sammanhang, måste jag alltså konstatera, att allt står i ovisshetens tecken i denna fråga, som för ingen del är obetydlig. Tvärtom tillåter jag mig till sist, såsom jag gjorde vid motiverandet av denna interpellation, framhålla, att frågan berör önskemål, som äro av betydelse icke blott för en vidsträckt landsända utan också för hela den nationella kulturvården.

§ 3.

Föredrogos vart för sig:

sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial, nr 6, angående ersättning åt sekreterare och vaktbetjäning hos sammansatta stats- och andra lagutskottet för behandling av Kungl. Maj:ts propositioner nr 113 och 114; samt

andra lagutskottets memorial, nr 35, angående arvode åt den, som inom andra lagutskottet biträtt vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa memorial hemställt.

§ 4.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från sammansatta stats- och andra lagutskottet, nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 113 med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar och nr 114 med förslag till förordning om erkända sjukkassor m. m.;

från bevillningsutskottet:

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående förbud mot utförsel från riket av vissa äldre kulturföremål;

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker; och

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;

från andra lagutskottet:

nr 325, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 326, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående uppsikt å vissa jordbruk dels ock i ämnet väckta motioner; samt

från jordbruksutskottet:

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt m. m.;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt m. m.;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 30 och 31 §§ i lagen den 1 juli 1898 (nr 66) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 12 och 41 §§ i stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911 (nr 63);

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare ersättning till M. Nylén för ett av staten övertaget kaffeparti;

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående statens avdikningsanslag;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny lantmäteritaxa; och

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av en allmän jordbruksräkning.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till skrivelser till Konungen:

nr 273, angående val av tre fullmäktige i riksbanken och av tre suppleanter för riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk; och

nr 277, angående val av två fullmäktige i riksgäldskontoret och av tre suppleanter för fullmäktige i nämnda verk;

dels ock till förordnanden:

nr 274, för två fullmäktige i riksbanken;

nr 275, för generalkrigskommissarien, filosofie doktorn m. m. Jakob Ludvig Widell att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 276, för tre suppleanter för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 278, för två fullmäktige i riksgäldskontoret; och

nr 279, för tre suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret.

§ 5.

Härefter anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 76, rörande användande av riksbankens vinst för år 1926 m. m.;

nr 77, rörande förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension m. m.;

nr 78, rörande förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 31 och 90 §§ av lagen den 14 juni 1918 om fattigvården;

nr 79, rörande lag om ändrad lydelse av 40, 41 och 51 §§ i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården;

nr 80, rörande förslag till lag angående slakt av husdjur;

nr 81, rörande lag om ändrad lydelse av 2, 11, 13 och 24 §§ i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk;

nr 82, rörande lag innefattande förbud att sprida efterbildning av penning-sedel; och

nr 83, rörande förslag till lag om bokföring vid enskild järnväg m. m.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets

memorial, nr 56, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden; och

betänkande, nr 57, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1927—1928, m. m.; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 4:o), 8:o), 9:o), 11:o) och 14:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.31 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
